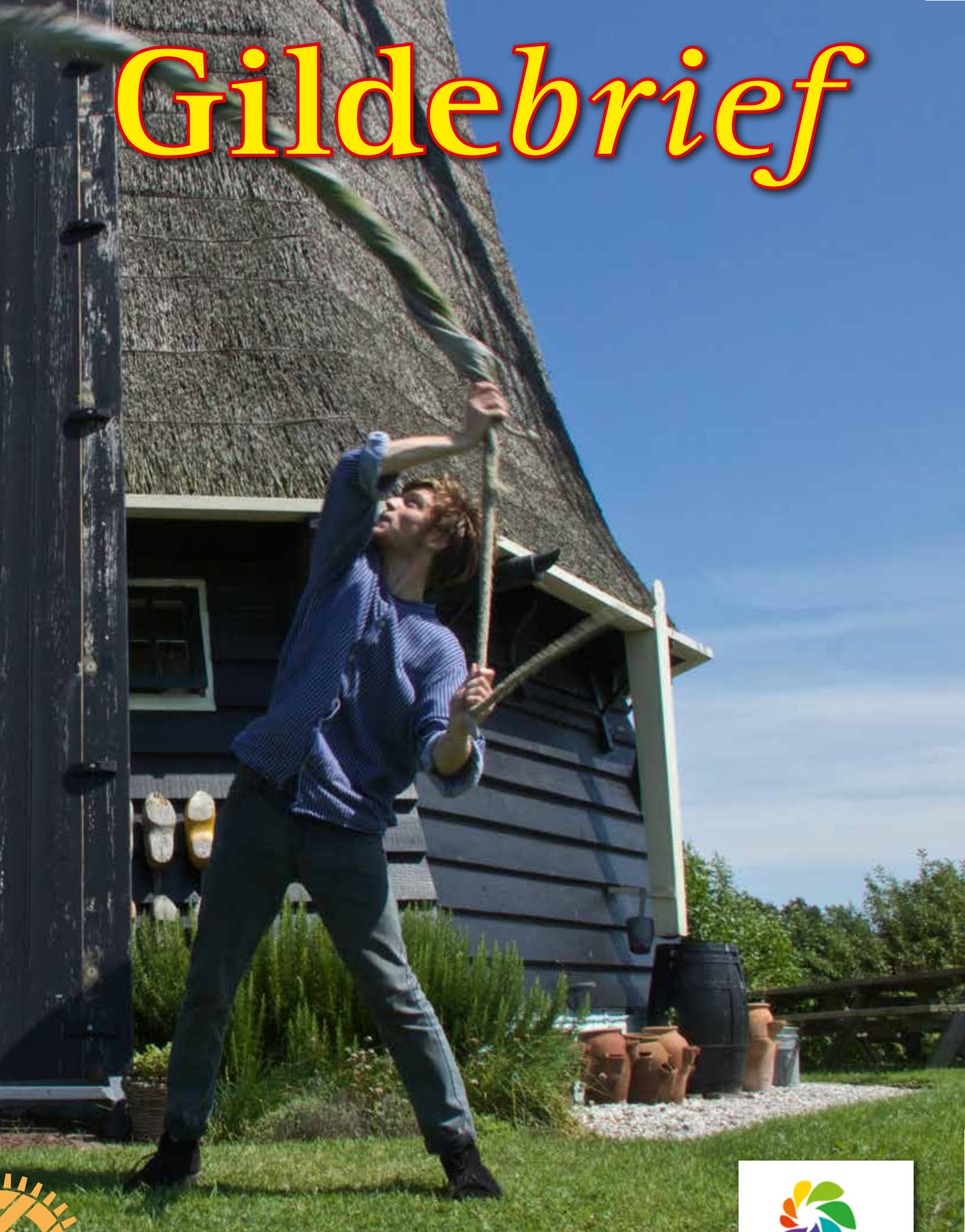

Gildebrief

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars

33e jaargang no. 4 december 2014

Nationale Inventaris
Immaterieel Cultureel
Erfgoed Nederland

Gildebrief

De Gildebrief is het verenigingsblad van het Gilde van Vrijwillige Molenaars (GVM) en verschijnt vier keer per jaar in een oplage van 2.300 stuks in de maanden maart, juni, september en december. De verantwoordelijkheid voor de inhoud van artikelen berust bij de auteur. De redactie is, tenzij anders vermeld, verantwoordelijk voor het geheel van het blad. Het bestuur is verantwoordelijk voor zaken die duidelijk een Verenigingskarakter hebben.

Abonnement niet leden

Niet leden van het Gilde kunnen zich abonneren op de Gildebrief door donateur van het Gilde te worden voor het minimale bedrag van 15 Euro.

Advertenties

Voor bedrijven of instellingen die gelieerd zijn aan 'de molenwereld' bestaat de mogelijkheid in de Gildebrief te adverteren. Informatie is verkrijgbaar bij de penningmeester.

Bestuur van Het GVM

Voorzitter: T.V. (Theun) Vellinga,
Venkel 21, 8252 CH Dronten, tel. 0321-317465
voorzitter@vrijwilligemolenaars.nl

Secretaris: Bas de Deugd

Dirk Karstraat 47, 4143 AX Leerdam, tel. 0345-630112
secretaris@vrijwilligemolenaars.nl

Penningmeester en verzekeringen:
Karel Ouendag, Dillegaarde 5, 2803 RD Gouda
tel. 06-53130068
penningmeester@vrijwilligemolenaars.nl

Afdelingscoördinator: Ingrid Friesema
Johannes Wierlaan 20, 3734 XC Den Dolder,
tel. 030-2619928
afdelingscoördinator@vrijwilligemolenaars.nl
Contacten afdelingen, regio en bliksemafleider.

Coördinator opleidingen: Mark Dwarswaard
Stadhuisplein 237, 5461 KR Veghel, tel. 06-83218118
opleidingscoördinator@vrijwilligemolenaars.nl

Communicatie, social media, algemene zaken en website:
Tom Kreuning
Molenkade 8, 1829 HZ Oudorp (NH), tel. 06-43085173
communicatie@vrijwilligemolenaars.nl
webmaster@Vrijwilligemolenaars.nl

Algemene zaken en molengidsen:
Drewe Schouten
Borgweg 72, 9804 RT Noorhorn, tel. 0651539129
dreweeschouten@gmail.com

Ledenadministratie:

Fr. (Frans) Tullemans,
Vasco da Gamastraat 4, 5665 GL Geldrop, tel. 040-2863023
ledenadministratie@Vrijwilligemolenaars.nl

Coördinator Examens

P.J.M. (John) Houben
Korhoenderveld 89, 5431 HC Cuijk, tel. 0485-320994
examencoördinator@vrijwilligemolenaars.nl

Coördinator Arbo en Veiligheid

Erik Kateman
Donaudal 33, 7007 HC Doetinchem, tel. 06-29017071
veiligheid@vrijwilligemolenaars.nl

Bliksemafleidercontrole

Coördinator L.J. (Leo) Tiggelman,
Livius 7, 3962 KD Wijk bij Duurstede, tel. 06-22004848,
b.g.g. 0343-575684
bliksemafleidercontrole@vrijwilligemolenaars.nl

Gildeverzendingen

H.P.A. (Hub) van Erve,
Hoevense Kanaaldijk 9, 5018 EA Tilburg, tel. 013-5362100
verzendingen@vrijwilligemolenaars.nl

Vertrouwenspersoon

H.P.A. van Erve (zie Gildeverzendingen)
A. (Ada) Meurs Telemanstraat 60, 8031 KL Zwolle,
tel. 038-4225533

Steunpunt Molenbiotoop

De Hollandsche Molen, Mark Ravesloot
(email adres DHM@molens.nl),
Zeeburgerdijk 139, 1095 AA Amsterdam, tel. 020-6238703

Rekeningnummers

IBAN NL40 TRIO 0198 54 28 95 (algemeen)
IBAN NL56 TRIO 0198 55 85 70 (Gildeverzendingen)
BIC TRIONL2U

In dit nummer:

december 2014

Molens zijn geweldig... gevaarlijk	4
Veranderingen in de Gildeverzekeringen 2015	5
Overzicht geslaagden van de najaarsexamens 2014	6
Verslag 3 ^e veiligheidsdag veiligheidscoaches	8
Contributie en verzekering voor 2015	10
Bliksemafleidercontrole is geen overbodige luxe	11
Avondmalen	12
De Ermelose molen De Koe heeft een primeur	13
De Westerling in het Oosten	14
Molentoeekomst houdt velen bezig	17
Kettingen	18
Boventafelement	20
Merkwaardig ongeval Konijnenbeltmolen (een analyse)	22
De Barremolen	24
Houtkistjes	27
Verenigingsnieuws, regioberichten	28
In de rouw	31

Redactie Gildebrief

Hoofredacteur: Tom Kreuning
Redactieadres: Molenkade 8 1829 HZ Oudorp (NH)
Tel: 06-4308 5173
Redactie@vrijwilligemolenaars.nl

Eindredacteur: Mark Dwarswaard
Controleur: Barend Zinkweg

Deze Gildebrief is mede tot stand gekomen dankzij medewerking van onze regiocorrespondenten:
Zuid: Jo Meessen
Zuid-Holland: Jaap ten Broek

Voor de regio's Noord, Oost, Noordwest en Zeeland zijn wij nog op zoek naar regiocorrespondenten. U kunt zich hiervoor aanmelden bij de hoofredacteur..

Vormgeving

Studio De Bunschoter

Druk

Drukkerij de Bunschoter, www.bunschoter.nl

Kopij en mededelingen

De redactie neemt graag kopij en suggesties voor artikelen in ontvangst en beoordeelt deze op plaatsbaarheid in haar geheel, gedeeltelijk of in gewijzigde vorm, zulks in overleg met de auteur.

Kopij voor het **maartnummer** van 2015 moet in het bezit zijn van de redactie **voor 1 februari 2015**. Voor een latere aanlevering dient men te overleggen met de redactie. Teksten (al dan niet met foto's) kunnen worden aangeleverd per email. Bij voorkeur in Word op emailadres redactie@vrijwilligemolenaars.nl.

Neem voor het meezenden van foto's even contact op met de eindredacteur.

Nummer 4

Alweer een jaar voorbij gewaaid en gestroomd, met veel molenaars in opleiding, veel molenaars in (afdelings-)besturen die daarover vergaderden, veel molenaars die examen hebben gedaan en daarvan weer veel die hun diploma hebben gehaald!

Er is veel over veiligheid gesproken, maar dan vooral op bestuurlijk niveau. Dit zou in het molenveld nog wel wat meer mogen, onze veiligheidscoaches zitten te springen om molenaars en moleneigenaars te begeleiden met veiligheidszaken, zoals bijvoorbeeld hulp bij het invullen van de (nieuwe) RI&E mappen van De Hollandsche Molen.

In deze Gildebrief staan diverse artikelen over veiligheid en incidenten.

Hoe moeten molens in de toekomst in stand gehouden worden en hoe gaan we daarbij om met de monumentale waarden? Dat was de vraag die centraal stond op de Themadag Restauratiepraktijk Molens, die TIMS Nederland en Vlaanderen, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, vereniging De Hollandsche Molen en Het Gilde van Vrijwillige Molenaars gezamenlijk organiseerden op 24 oktober 2014 in Amersfoort. Maar liefst 130 molenliefhebbers kwamen naar Amersfoort om mee te discussiëren. Namens het hoofdbestuur was Mark Dwarswaard hierbij aanwezig. Zowel De Hollandsche Molen en de Rijksdienst als TIMS en Het Gilde hebben met de restauratiediscussie te maken en willen deze verder brengen. Het Gilde wil bijvoorbeeld de molenaars zelf meer bij de discussie betrekken, terwijl de Rijksdienst het beleid in de praktijk wil laten zien.

De in de vorige Gildebrief aangekondigde instructeuravond voor de opleiding voor watermolenaars is verzet naar eind november en heeft bij verschijnen van deze Gildebrief reeds plaats gehad. Ook is er weer een opleidingsraad geweest, begin november in Nijkerk. Een kort verslag is opgenomen in deze Gildebrief. Opmerkelijk was daarbij de aanbidding van het "eerste" houtkistje aan onze voorzitter Theun Vellinga door de voorzitter van de afdeling Houtzagersgilde, Kees van den Heuvel. Diverse houtzaagmolens (en dan vooral hun molenaars) hebben hier hun medewerking aan verleend. Hulde!

Het staat ook in deze Gildebrief, maar vergeet niet je contributie en verzekering(en) voor 2015 te betalen, zodat je weer met een gerust hart kunt draaien met de molen, of je opleiding kunt vervolgen. Er bestaat nog steeds de mogelijkheid om dit automatisch te doen, informatie hierover is op onze site te vinden.

Dan wensen we jullie, namens het bestuur van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars en de redactie van de Gildebrief, alvast fijne feestdagen en een goed 2015 toe, met voldoende wind en water!

Tom Kreuning en Mark Dwarswaard

Foto: collectie P. de Groot

Voor in je nieuwe agenda:

**Algemene
Ledenvergadering
van
Het Gilde van Vrij-
willige Molenaars**

Za. 4 april 2015

**(Plaats en agenda
volgen nog)**

Molenaarsdag 2015

In het
**Nederlands Openlucht Museum
te Arnhem (onder voorbehoud)**

21 februari vanaf ca. 13.00 uur

**Programma volgt, houd de website in de gaten!
Toegang vrij.**

Molens zijn geweldig... gevaarlijk!

Molens zijn in elk opzicht fantastische werktuigen. De energie die de draaiende wieken of het waterrad leveren is, voor mensen die de kracht van de molen niet kennen, praktisch onvoorstelbaar. De assen, raderen en machinerieën herbergen een nauwelijks in te schatten kracht die menigeen fascineert.

De molen is door zijn aard een 'open' werktuig. Er is sprake van bewegende delen, flinke hoogte verschillen, bedrijvigheid en bezoekers. Deze eigenschappen vragen het uiterste van molenaars in de zin van het herkennen, onderkennen en beheersen van de risico's.

Molens en hun onderdelen zijn en worden uitgebreid bestudeerd. We hebben zorgvuldig bijgehouden databases over molens, werktuigen, roedes, molenbranden, noem maar op. Over incidenten; zoals ongevallen; in en om molens is weinig bekend. En dat is eigenaardig als je bovenstaande in beschouwing neemt al is het aan de andere kant ook wel logisch. Incidenten op een molen, zeker als ze nèt goed aflopen, houdt men liever 'onder de pet'.

Maar, gebeurt er eigenlijk wel eens wat in molens?

Ongevallen met molens zijn onderwerp van onderzoek geweest in 2004¹. Bij onderzoek op basis van literatuur gegevens zijn alleen fatale ongevallen bekend. Van de ongevallen met letsel weten we dat ze vaak de krant niet halen. En dat er dus sprake is van onderschatting: we kunnen over ongevallen met letsel weinig zeggen. Gangbaar is de opvatting onder veiligheidskundigen dat zich achter elk dodelijk ongeval minimaal 30 ongevallen met ernstig letsel verschuilt. En dat achter elk ongeval met letsel ca. 30 incidenten schuil gaan die 'bijna raak' waren. Uit dit onderzoek blijkt dat in de periode 1975 – 2004 in molens 6 dodelijke ongevallen hebben plaatsgevonden. Bij de presentatie van dit onderzoek werden de resultaten niet serieus genomen. In de periode 2004 – 2013 hebben zich 3 fatale ongevallen voorgedaan. Het tij is niet gekeerd. Grofweg mogen we concluderen dat er in molens elke vijf jaar een dodelijk ongeval plaats vindt. De meest risicovolle bedrijfstak in Nederland is de Landbouw en Visserij: 6,4 doden onder 100.000 werkenden in 2009. Bij een ruwe vergelijking² zien we dat het ongevallencijfer voor fatale ongevallen in molens veel hoger is. Nemen we als uitgangspunt eens in de vijf jaar een dodelijk ongeval dan zien we: 0,2 doden onder 1500 werkenden of bezoekers. Schokkend en onacceptabel.

Waarom is het beheersen van risico's in molens zo lastig?

Beheersen van risico's kunnen we doen vanuit drie invalshoeken: techniek, organisatie en gedrag. Hoe we met deze punten omgaan wordt bepaald door het beeld dat we hebben van veiligheid in en om molens. Technische maatregelen zijn mogelijk, maar zullen altijd tekortschieten. Een molen is nu eenmaal geen machine die je opnieuw kunt ontwerpen maar een historisch werktuig. Bovendien kunnen deze maatregelen de molen aantasten in zijn oorspronkelijke staat en/of nieuwe risico's introduceren of een schijn veiligheid oproepen.

Organisatorische maatregelen zijn mogelijk maar moeten van binnen uit de groep of organisatie komen. De molenwereld is 'zelf-organiserend'.

Deze maatregelen kunnen dus niet centraal worden opgelegd.

Ook het invoeren van gedragsmaatregelen is mogelijk. Deze kunnen algemeen gesteld worden maar zullen op maat, naar de omstandigheden ter plekke opgesteld en ingevoerd moeten worden. Deze maatregelen vragen uiterste discipline van een molenaar en eventuele vrijwilligers. Gedragsregels blijven een vast onderdeel vormen van de instructie van molenaars, molenaars in opleiding, vrijwilligers, bezoekers etc. Mensen zijn geneigd om risico's niet serieus te nemen als ze het beeld hebben dat er 'niets gebeurt'. Verder worden ongevallen die zich langer dan vijf jaar geleden hebben voorgedaan vergeten of gezien als iets uit een ver verleden. Tot slot zijn mensen geneigd om zichzelf als uitgangspunt te nemen. Bijvoorbeeld bij een grondzeiler in Noord-Holland vond een dodelijk ongeval plaats. Maar 'bij ons in Groningen' is nog nooit wat gebeurd. Dat zal ons niet overkomen!

Hoe nu verder?

We mogen aannemen dat er jaarlijks tientallen ernstige incidenten plaats vinden waar we niets van weten en waar we dus ook niet of onvoldoende van kunnen leren. Met zo'n hoog aantal (fatale) ongevallen moet dat echt anders! Leren van wat er mis gaat moet. In de Werkgroep Veiligheid zijn afspraken gemaakt over het veilig melden van incidenten. Veilig melden betekent dat de anonimiteit en privacy van de melder is gewaarborgd. Het betekent ook dat de melder of de organisatie die meldt desgewenst ondersteund wordt, zodat herhaling van het incident hopelijk wordt uitgesloten. De afspraken over veilig melden zijn vastgelegd in een procedure, die door de Werkgroep wordt beheerd. In de praktijk vindt een melding plaats via een web-formulier. De melder geeft zelf aan of er contact opgenomen mag worden en/of ondersteuning is gewenst. De melding wordt anoniem opgenomen in een register. Het register wordt beheerd door een onafhankelijk en geregistreerde veiligheidskundige, zodat kwaliteit gewaarborgd is. Het register wordt pas na verloop van tijd openbaar. Dat betekent dat toegang tot het incidentenregister pas mogelijk is als een bepaalde periode is verstreken. De leerpunten uit incidenten worden anoniem verspreid na goedkeuring door de Werkgroep Veiligheid.

Tot slot worden de procedure en de resultaten jaarlijks geëvalueerd en wordt er verslag uitgebracht. Het belangrijkste is dat u de basis vormt voor het leren van wat er mis gaat. *Heeft u de moed om een incident te melden?*

Hay Jansen

¹ Malen om veiligheid, risicobeheersing in windmolens PHOV 2004

² Monitor arbeidsongevallen TNO 2009.

Veranderingen in de Gildeverzekeringen 2015

Het Gilde kent drie verzekeringen:

De **WA verzekering** is onderdeel van het lidmaatschap en dekt schade toegebracht aan derden door toedoen of nalaten van een lid van de vereniging. De dekking van deze verzekering is verhoogd van € 1,5 mln. naar € 2,5 mln.

De **WA + verzekering** met "opzicht terzijde" clause is een vrijwillige verzekering die schade dekt die de (leerling)molenaar toebrengt aan de molen en is dus feitelijk onmisbaar voor elke molenaar en zeker voor elke leerling-molenaar. Voor hen geldt deze verzekering overigens alleen als zij draaien

onder toezicht van een geslaagd lid van het Gilde. Aan deze verzekering verandert in 2015 niets. De premie voor deze zeer aanbevelingswaardige verzekering bedraagt slechts € 5. Uw eigen verzekering dekt dit soort schades vrijwel nooit.

De **Ongevallenverzekering** is een vrijwillige verzekering die een bedrag uitkeert bij invaliditeit of overlijden. De premie voor deze verzekering daalt in 2015 van € 11 naar € 9,50. Dit is een goede verzekering voor hen die niet elders een afdoende ongevallenverzekering hebben afgesloten. Voor de goede orde; dit is geen arbeidsongeschiktheidsverzekering.

Het is deze verzekering waarbij de leeftijdslimiet 75 jaar is, de overige Gildeverzekeringen en ook het Gildelidmaatschap hebben geen leeftijdsbeperking!

Voor uitgebreide informatie over de Gildeverzekeringen; zie de website www.vrijwilligemolenaars.nl

Zeilmakerij van Neerven bv

**MOLENZEILEN IN
WK77 BRUIN OF WIT,
MARLON BOLUS ROOD**

**Driek van Erpstraat 1
5341 AK OSS
Tel. 0412-624028
Fax. 0412-627973**

info@zeilmakerijvanneerven.nl

**DEGELIJKHEID EN
GEGARANDEERD DE
BESTE KWALITEIT !!**

MOLENSTEENMAKERIJ

Voor de beste kunstmaalstenen als ook blauwe basaltlava maalstenen. Tevens wrijfstenen, kweernen (romeins model) demonstratiestenen (ø 10, 15 of 20 cm) en huishoudmolens. Zeer snel en vakkundig scherpen van uw molenstenen en maaltechnische adviezen.

Werkplaats:
Rijksweg 146
6586 AB Plasmolen, Nederland
Telefoon: 024 - 696 36 54
Fax: 024 - 696 36 57
GSM 0653667686
E-mail: molensteenmakerij@planet.nl

Overzicht geslaagden van de najaarsexamens 2014

In de tweede helft van 2014 heeft de examencommissie van "De Hollandsche Molen" weer het examen voor het "Getuigschrift Vrijwillig Molenaar" afgenomen. Dit gebeurde op 11 molens met in totaal 37 kandidaten. Alle kandidaten zijn geslaagd. Een slagingspercentage van 100%, een mooi resultaat en in onze herinnering nog niet voorgekomen.

Voor het **windmolenaarsexamen** zijn geslaagd:

vrijdag 19 september 2014,
Molen: De Hoop, Bunschoten

H. ter Harmsel, Garderen
A. den Boer, Stompvoren
R. Mulder, Leusden

vrijdag 26 september 2014,
Molen: Den Haas, Zierikzee
P. Desmedt, Kortgene
F.H. van Woudenberg, Oost-Souburg

dinsdag 7 oktober 2014,
Molen: De Noordermolen, Noordbroek
D.R. Klungel, Winschoten
H.E. Delicaat, Gieten
S.P.C. Zondervan, Haren

F. Mijnhart, Gasselternijveen

woensdag 8 oktober 2014, Molen: Sint Lindertmolen, Beegden
F.G. Deben, Weert
F.T.M. Reubsaat, Stein
T.L.G. Aarts, Gubbenvorst

woensdag 8 oktober 2014, Molen: Fram, Woltersum
A. Wierenga, Groningen
C.C. Meinders, Eenrum
M. Tel, Grootegast
J. Slump, Zuidhorn

donderdag 9 oktober 2014 Molen: Grenszicht, Emmer Compasuum
A.J. Hoving, Sleen
G. de Haan, Sleen
R. Nijmeijer, Nieuw Amsterdam

woensdag 15 oktober 2014,
Molen: Jacobus, Vessem
A.J.C.H.G. Verspeek,

Luyksgestel
J.M.M. Buijs, Best
Mevr. C.M.J. van Gorp, Berkel Enscht
J.M.A. Verwer, Tilburg

dinsdag 21 oktober 2014,
Molen: De Zwaluw, Hasselt
G. Marinus, Nieuwleusen
G.J.J. Bontemps, Marknesse
Mevr. M. Herngreen, Olst
J.L. van den Broek, Dronten

donderdag 23 oktober 2014,
Molen: De Liefde, Streefkerk
W.A. van der Giessen, Westmaas
E.J. Drujff, Nieuwerkerk ad ijsel
M.W. Molenaar, Zoetermeer
R.R.A. Huizen, Hooge Zwaluwe

vrijdag 24 oktober 2014,
Molen: De Zwiepse Molen, Zwiep
H. van Eeden, Deventer
J.M. Nuijtmans, Almelo
J.H. Hakvoort, Zeddam
W.G. Keizers, Denekamp

Voor het **watmolenaarsexamen** zijn geslaagd:

maandag 27 oktober 2014,
Molen: Waterpapiermolen, Nederlands Openluchtmuseum, Arnhem
Mevrouw J.M.W. Weerts - van Keijsteren, Venray
Mevrouw M. Rietbergen, Zutphen

Wij wensen jullie proficiat en hopen dat jullie nog lang en met veel plezier op je molen mag draaien en liefst malen.

Verder een welgemeend proficiat aan de instructeurs, gastgevend molenaars en alle anderen, die met hun belangeloze inzet en vrije tijd, hieraan bijgedragen hebben.

Het bestuur

Koning Molenzeilen

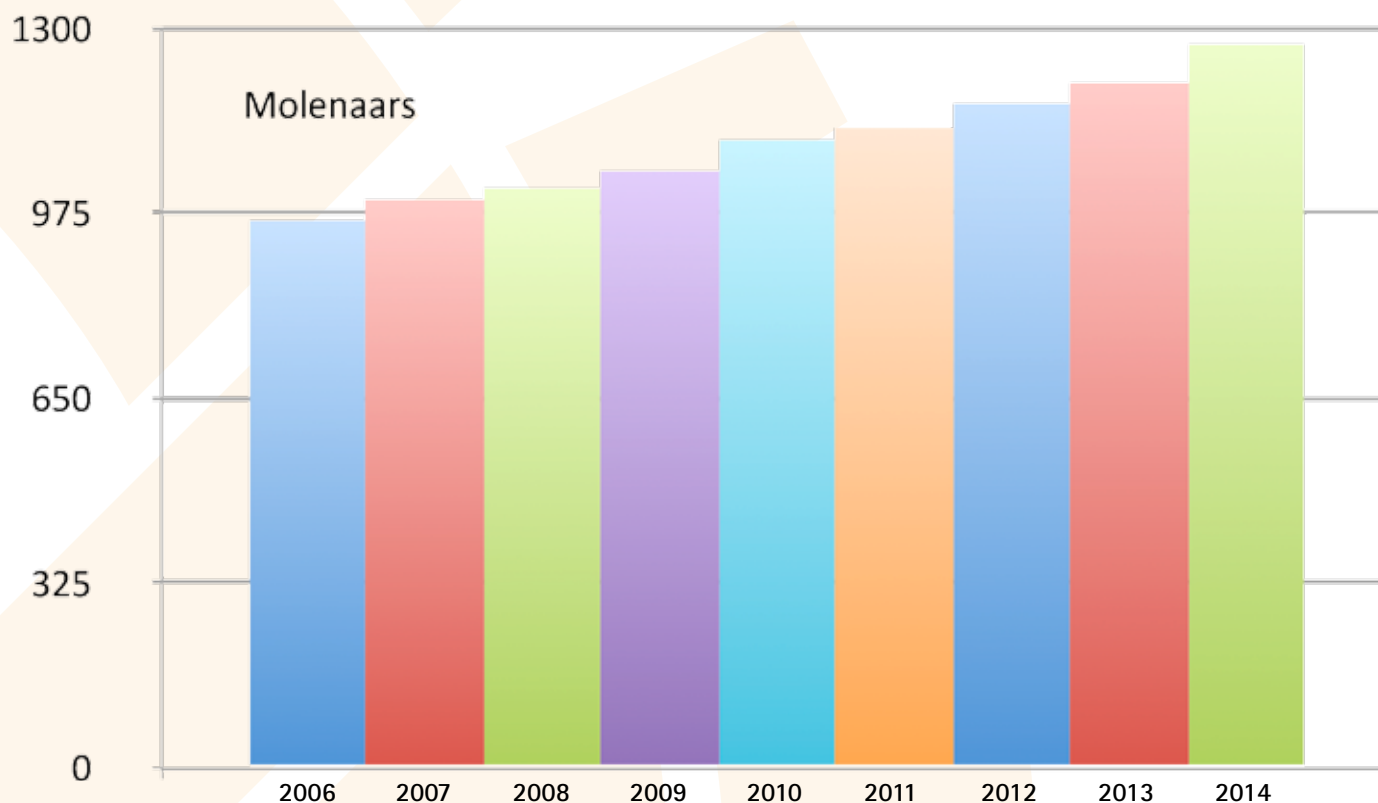

- Nieuwe zeilen
- Reparaties
- Touwwerk
- Smeermiddelen
- En meer

Sipke Koning
06-44003400

www.koning-molenzeilen.nl

Aantal molenaars groeit met 5%

Het aantal gediplomeerde leden van het Gilde groeit dit jaar met 5%. Er zijn nu 30% meer molenaars dan in 2006. Dit betekent niet, dat er geen molenaars meer nodig zijn. De helft van de molenaars is ouder dan 61 jaar. Naar verwachting houden de komende 10 jaar zo'n 800 molenaars het voor gezien.

Om de molenaars die uitstromen te vervangen moeten er dus elk jaar gemiddeld 80 nieuwe molenaars worden opgeleid. Er zijn bijna 800 molenaars in opleiding. Hun aantal schommelt al jaren tussen de 750 en 800. De ervaring leert dat zij niet allemaal het diploma zullen behalen. Ongeveer de helft van hen die aan de opleiding beginnen haakt af. Om gemiddeld 80 nieuwe molenaars af te leveren, is dus een gemiddelde jaarlijkse instroom van 160 nieuwe molenaars in opleiding nodig.

Molenaars in opleiding komen uit alle delen van de samenleving en uit alle leeftijdsgroepen. Sommige leden van het Gilde waren er

bij de oprichting al bij en zijn dus al ruim 40 jaar molenaar.

Dat zijn in toenemende mate uitzonderingen. Iemand die nu molenaar wordt blijft gemiddeld ongeveer 10 jaar actief. Ook mensen die jong beginnen stoppen vaak met onze mooie hobby omdat gezin of zaak of andere interesses ook tijd en aandacht vragen. Soms nemen zij dan na jaren de draad weer op.

De helft van de nieuwe molenaars is nu ouder dan 53 jaar. De gemiddelde leeftijd is 54 jaar. Het aantal Nederlanders in deze leeftijdscategorie zal nog tot 2035 blijven groeien. Als het Gilde op dezelfde succesvolle weg voortgaat

met het werven en opleiden van molenaars, dan zijn er dus ook in de toekomst voldoende molenaars om onze monumenten van wind en ambacht te laten draaien.

Verslag 3^e veiligheidsdag veiligheidscoaches

Op 4 oktober is in Nijkerk de derde veiligheidsdag georganiseerd voor de veiligheidscoaches van het Gilde. De nadruk lag op het uitwisselen van praktijkervaringen en het delen van kennis over arbo- en veiligheidszaken. Belangrijke onderwerpen waren: incidentenregistratie, Molen RIE, keuring van steenkranen en werken in het wickenkruis. Het Gildebestuur werd vertegenwoordigd door Theun Velinga, Mark Dwarswaard en Karel Ouendag. Vanuit De Hollandsche Molen was Mark Ravesloot aanwezig.

Ervaringen veiligheidscoaches

Zo'n twee jaar geleden zijn we binnen het Gilde gestart met de functie van Veiligheidscoach. Met per afdeling 1 à 2 molenaars die een ambassadeur willen zijn om veiligheid op de molens te promoten. Door een vraagbaak te zijn voor de molenaars in de afdelingen, en door het ondersteunen van molenaars en eigenaren bij het uitvoeren van de RIE&E. Tijdens de veiligheidsdag bleek dat de manier van werken per afdeling kan verschillen. Veel coaches zijn actief bezig met de veiligheid

op hun eigen molen. Anderen ondersteunen molenaars op ander molens met raad en daad. Ook zijn er coaches die over veiligheidszaken contact hebben met moleneigenaren. Meestal omdat een coach contact zoekt met een eigenaar. Maar er zijn ook voorbeelden dat eigenaren via de website van het Gilde de veiligheidscoaches weten te vinden. Helaas bleek ook dat er afdelingen zijn waar weinig contact gezocht wordt met de veiligheidscoach. Dat is jammer, want de coaches beschikken over veel kennis en kunnen

snel contact leggen met andere coaches en molenaars met een specifieke deskundigheid. Misschien een schone taak voor de afdelingsbesturen om de bekendheid van de veiligheidscoaches te vergroten?

Incidentenregistratie

Sinds oktober 2013 is het mogelijk om via de website van het Gilde website ongevallen, incidenten en gevaarlijke situaties te melden (zie ook elders in deze Gildebrief). Het afgelopen jaar zijn er 4 meldingen binnengekomen.

Een kort rondje langs de aanwezige veiligheidscoaches leerde al snel dat nog een stuk of 10 situaties bekend zijn die gemeld hadden kunnen worden. Het lijkt erop dat het doen van meldingen nog niet echt leeft binnen ons Gilde. En dat is jammer want van dingen die (bijna) misgaan kunnen we met z'n allen veel leren. Vandaar dat we daar in de komende tijd meer aandacht aan gaan besteden. Bijvoorbeeld door dit onderwerp regelmatig te agenderen binnen de afdelingen.

RIE

Veel veiligheidscoaches zijn betrokken bij het uitvoeren van de Molen RIE zoals opgenomen in de Veiligheidsmap. Een deel van de coaches stimuleert de eigenaren om een RIE uit te gaan voeren. Anderen zijn zelf actief betrokken bij het invullen van de RIE en het opstellen van een verbeterplan. In alle gevallen is daarbij de deskundigheid van molenaar en/of veiligheidscoach noodzakelijk. Het gaat immers niet om "het invullen van de RIE" maar om het daadwerkelijk verbeteren van de veiligheid op de molen.

Waarbij het van belang is dat we ons realiseren dat de Arbowet niet geschreven is met molens (en andere historische werktuigen) in het achterhoofd. Veel regels zijn niet direct toepasbaar op molens. Maar het uitgangspunt om veilig te werken en risico's te verminderen natuurlijk wel!

Via De Hollandsche Molen weten we dat er zo'n 550 molens in het bezit zijn van een map met de Molen RIE. Dat aantal zou natuurlijk eigenlijk veel hoger moeten zijn. Het is dan ook niet verbazingwekkend dat er coaches zijn die ervaren hebben dat niet alle moleneigenaren een RIE map in hun bezit hebben. Afgesproken is dat De Hollandsche Molen de eigenaren gaat aangeschrijven om de aanschaf van de Map en het uitvoeren van de RIE te stimuleren.

Steenkraan

Een voorbeeld van de discussie over arbore-

gels en de toepasbaarheid voor onze molens kwam 4 oktober aan de orde tijdens het uitwisselen van de ervaringen met het uitvoeren van de Molen RIE. Dat ging over het keuren van de steenkraan. Voor hijsmiddelen uit moderne tijden gelden specifieke regels over het keuren ervan. Ook als die gebruikt worden in onze molens. In de Molen RIE is echter een uitzondering gemaakt voor de steenkraan. De normale keuringseisen zijn hier niet goed op toepasbaar. Vandaar dat tijdens het opstellen van de RIE is afgesproken dat voor een steenkraan geldt dat hij beoordeeld moet worden door een deskundige (zie punt 3.5.1 en 5.2.6 van de Molen RIE). Het blijkt dat sommige (gemeentelijke) eigenaren dan denken dat dat een officiële keuringsinstantie voor arbeidsmiddelen moet zijn. Maar waar het om gaat is dat het iemand moet zijn met verstand van steenkranen. Iemand die weet hoe je met zo'n kraan moet werken, en ook verstand heeft van het beoordelen van houten constructies en de kwaliteit van houtverbindingen. Bijvoorbeeld een molenbouwer, iemand van monumentenzorg met molenervaring of een ervaren gediplomeerd molenaar. En los van de keuring van de kraan zelf: voor de veiligheid is het van groot belang dat een molenaar weet hoe je veilig moet werken met een steenkraan. Want hoe goed je zoiets als een steenkraan ook keurt, als iemand zonder verstand van zaken er mee werkt kan er veel mis gaan. Ook een steenkraan is een gevaarlijk werktuig! Vandaar dat het gebruik van de steenkraan in de opleiding (o.a. module veiligheid hoofdstuk 10.1.8) ook uitgebreid aan de orde komt.

Werken in wiekenkruis

Ook is uitgebreid stilgestaan bij de werkzaamheden in het wiekenkruis. Werk "op hoogte" waarbij het belangrijk is om vallen te voorkomen. Denk daarbij aan het voorleggen van de zeilen, het wisselen van de zeilen en

algemene onderhoudswerkzaamheden. Zowel in de Arbowet als in de Molen RIE zijn daar globale voorschriften over opgenomen. Jan Bruins en Gerrit van de Pol hebben een uitgebreide demonstratie gegeven over het werken met valbeveiliging en wat daar zoal bij komt kijken. Vervolgens is er in groepen gediscussieerd over manieren om veilig te kunnen werken in het wiekenkruis: hoe verminderen we het risico op vallen, en hoe beperken we de gevolgen van een val. Binnenkort zullen we de resultaten van deze "Goede Praktijken" publiceren op de website en in de Gildebrief. Een belangrijk punt hierbij is, naast een goede klimtechniek, de controle van het hekwerk en de hulpmiddelen die gebruikt worden. Met als doel om het werken in het wiekenkruis veilig te maken en te houden; soms met en maar gelukkig ook vaak zonder valbeveiliging.

Informatie en contact

Heb je vragen over de Molen RIE of over algemene vragen over veiligheid op jouw molen? Dan kun je altijd contact opnemen met een van de veiligheidscoaches binnen de afdeling. Namen en contact gegevens zijn te vinden op de veiligheidspagina van het Gilde. De presentaties die gebruikt zijn tijdens de 3e veiligheidsdag zijn te vinden op de gezamenlijke veiligheidswebsite over molenveiligheid op de website van De Hollandsche Molen.

Erik Kateman

Veiligheidscoördinator

Link naar lijst met veiligheidscoaches

<http://www.vrijwilligemolenaars.nl/het-gilde/veiligheid/algemeen>

Link naar gezamenlijke veiligheidspagina met presentaties en goede praktijken

<http://www.molens.nl/site/moleneigenaar/content.php?cid=283&sub=216&sub2=283>

De gezamenlijke website over molenveiligheid

<http://www.molens.nl/site/moleneigenaar/content.php?cid=216&sub=216>

Link naar procedure incidenten registratie

<http://www.vrijwilligemolenaars.nl/het-gilde/veiligheid/incidentenregistratie>

Link naar incidenten meldingsformulier

<http://www.vrijwilligemolenaars.nl/het-gilde/veiligheid/incidentenregistratie>

Contributie en verzekering voor 2015

Machtiging

Als je een machtiging hebt afgegeven hoef je niets te doen, behalve te zorgen voor voldoende saldo op je rekening.

Het bedrag van contributie en eventueel verzekeringsgeld (zoals je dat op het machtigingsformulier hebt aangegeven) zal omstreeks 22 december van je rekening worden afgeschreven.

Heb je geen machtiging afgegeven? Betaal dan op tijd! Denk aan de geldigheid van je verzekering!

Bij deze Gildebrief zijn acceptgiro's meegestuurd bij leden die geen machtiging hebben afgegeven.

Contributie en premies

De contributie bedraagt voor 2015 (de collectieve WA-verzekering is bij de contributie inbegrepen):

Geslaagde leden, leden-in-opleiding, jeugdleden:	€ 25,00
Speciaal-donateurs:	€ 21,50
Donateurs:	€ 15,00

Voor de aanvullende WA+ verzekering en de aanvullende ongevallenverzekering geldt dat de verzekeringsperiode loopt van 1 januari t/m 31 december (je betaald dus altijd voor een heel jaar).

De premies voor de collectieve verzekeringen bedragen:

WA-plus verzekering:	€ 5,00
Ongevallenverzekering:	€ 9,50

Aan de hand van het overgemaakte bedrag wordt bepaald voor welke verzekeringen je kiest. Indien je de contributie (met daarin dus de WA-verzekering) aanvult met de WA-plus en de ongevallenverzekering komt het totaal op € 39,50.

Rekeningnummer

Het bedrag van de contributie en de premies voor de eventuele extra verzekeringen dient vóór 1 januari 2015 te zijn overgemaakt onder vermelding van het lidnummer (dat staat op het adreswikkeltje van deze Gildebrief) op:

Rekeningnummer NL40TRIO0198542895 t.n.v. Het Gilde van Vrijwillige Molenaars (BIC: TRIONL2U)

Alsnog machtigen

Indien je alsnog een machtiging wilt afgeven is op de site www.vrijwilligemolenaars.nl een machtigingsformulier te downloaden, in te vullen en op te sturen naar de ledenadministratie.

Na inschrijving ontvangt u een bevestiging (als het e-mailadres bij ons bekend is).

Het bestuur

Bliksemafleidercontrole is geen overbodige luxe

Tijdens een recente lezing op het Molenplatform van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed betoogde Leo Tiggelman, Coördinator Bliksemafleidercontrole, dat de controle van de bliksemafleiderinstallatie van windmolens geen overbodige luxe is. Bij de ruim 400 controles die onze controleurs in de afgelopen tien jaar hebben uitgevoerd bleek minder dan een kwart van de gecontroleerde molens volledig in orde te zijn.

- Bij 24% van de controles bleek de aardverspreidingsweerstand (veel) te hoog.
- Bij 27% van de controles mankeerde er iets aan (één van) de koperen aansluitbrugges.
- Bij 33% van de controles was er iets mis met de doorverbindingen in het wienenkruis
- Bij 43% van de controles diende een

aansluitkabel te worden hersteld of zelfs vervangen

Het Gilde biedt de bliksemafleidercontrole gratis aan, als aanvulling op de periodieke inspectie van de molen door een installateur, omdat:

- Wij in samenwerking met de beherend molenaar op plaatsen komen waar een installateur niet komt; wij laten het wienenkruis rondgaan en controleren alle elektrische verbindingen.
- Wij gespecialiseerd zijn in de bliksembeveiliging van windmolens en er 400 hebben gecontroleerd.

Na de controle ontvangt u van ons een meetrapport met reparatieadviezen en een meldingsformulier. Hierop kunt u aangeven

welke adviezen wel of niet zijn uitgevoerd.

De kans op blikseminslag is niet erg groot maar de gevolgen voor een onvoldoende beveiligde molen kunnen wel heel groot zijn en de verzekeraar staat bepaald niet met een geopende beurs op u te wachten. Een goed functionerende bliksemafleiderinstallatie voorkomt schade en mogelijke aansprakelijkheid.

Leden, maar ook moleneigenaren die donateur zijn, kunnen via de website van het Gilde een kosteloze controle van de bliksemafleiderinstallatie op hun molen(s) aanvragen.

Het bestuur

Doe mee met de Molenacademie

Ook komend voorjaar biedt De Molenacademie van De Hollandsche Molen weer interessante cursussen over een breed scala aan onderwerpen. De cursussen, die bedoeld zijn voor iedereen die zich actief met molens bezighoudt, staan in het teken van kennis overdragen, inspireren, vaardigheden vergroten en netwerken.

Voor de eerste helft van 2015 zijn de volgende cursussen gepland.

23 januari	vrijdagmiddag	Molen als publiekstrekker
25 februari	woensdag	Molenbehoud in de praktijk
13 maart	vrijdag	Fondsenwerving
8 april	woensdag	Molenbiotoop
22 april	woensdag	Financiële aspecten

De cursussen zijn een halve of een hele dag. De prijs varieert van € 35,- tot € 75,- (voor leden).

Voor meer informatie en aanmelden, kijk op www.molens.nl.

Avondmalen (25 oktober 2014)

Na de nodige voorbereidingstijd was het zaterdag 25 oktober dan weer zover, het evenement Avondmalen. Voor de 13e keer dit maal. In die 13 jaar is het evenement flink gegroeid, volwassen geworden zeg maar.

Vorig jaar hadden we een groot succes met de jubileumeditie en de vraag was dan ook of wij dit weer zouden kunnen evenaren?

Nadat vorig jaar onze twee vaste pannenkoekenbakkers hadden aangegeven te stoppen als vaste kracht tijdens Avondmalen, moesten we op zoek naar nieuwe mensen. Gelukkig hebben we een vaste vrijwilliger die wel beschikbaar bleef, maar een persoon was te weinig voor een evenement als Avondmalen, waar we toch tegen de 200 bezoekers jaarlijks kunnen verwachten.

Gelukkig lukte het om in de loop van het jaar nog twee vrijwilligers bereid te vinden om te komen bakken, waarvan een ons vaker wil assisteren als pannenkoekenbakster.

Verder koos onze collega molenaar voor een andere uitdaging in zijn leven en moesten we op zoek naar extra krachten om de veiligheid tijdens Avondmalen te kunnen garanderen. Maar ook daar vonden we een oplossing voor. Vanuit Haarlem konden we een aantal leerlingen en twee molenaars bereid krijgen om te assisteren.

En dan twee maanden voor Avondmalen zegt de band die we geboekt hadden af... Na overleg blijkt de band gelukkig een alternatief te kunnen aanbieden. Nadat wij contact hadden opgenomen met het alternatief konden The

Dobbepickers komen! Een hele opluchting. Avondmalen komt steeds dichterbij en de tijd vliegt om.

Bij het rondkijken op internet komen we er achter dat er vervangers zijn voor de halogeen breedstralers. Het zijn LED-lampen die in een 1000W armatuur passen en de molen mooi uitlichten. We hebben 4 van deze sets gekocht en hiermee de onderbouw van de molen in het licht gezet.

Vrijdagavond ontvangen we de gasten uit Haarlem. Nog voordat die arriveren staan de eerste mensen al voor Avondmalen in de molen: 24 uur te vroeg...

De volgende dag nog de nodige voorbereidingen: de tent moet nog neergezet, de molen nog een keer aangeveegd en de mosterdsoep moet ook nog even gemaakt, is alles op tijd klaar?

Aan dit evenement werkten de volgende vrijwilligers met ons mee:

Sandra Wolthuis	Wijhe	keuken/BHV-er
Simone Cusiël	Groningen	keuken
Jeffrey Cusiël	Groningen	molenaar/molen
Henk Moorlag	Groningen	pannenkoekenbakker
Harrie de Vries	Adorp	pannenkoekenbakker/ EHBO
Mirjam Admiraal	Groningen	pannenkoekenbakker
Derk-Jan Tinga	Winsum	instructeur
Joyce Beneker	Haarlem	winkel/ BHV-er
Arnold Wieringa	Groningen	molenaar/molen
Jeroen de Vries	Adorp	molenaar/ molen
Jos van Schooten	Haarlem	molenaar
Karen Versloot	Groningen	molenaar in opleiding/molen
Hadassah K.	Groningen	molengids in opleiding/molen

En nog 7 vrijwilligers uit Haarlem waarvan 6 in opleiding tot molenaar, ook zij hielden boven alles goed in de gaten.

En dan 17.00 uur, de pannenkoekenbakkers gaan los, de eerste mensen ook al. Feitelij begint Avondmalen om 18:00 uur, maar dit

jaar werd dit spontaan vervroegd naar 17:00 uur.

In de tent voor de molen hadden we een kleine markt met de Broodboetiek uit Zuidwolde, cosmetica en verzorgingsproducten van Ori-flame, de imker uit Noorderhoogebrug en het promotieteam van het Groninger Landschap. Verder hadden we dhr D.J. Tinga uitgenodigd om als instructeur mensen te interesseren voor het molenaarschap. Het deed het erg leuk en veel gehoord, ook voor de leek begrijpelijk. De band The Dobbepickers was een groot succes, een diversiteit aan liedjes kwam langs en het publiek kon ze goed waarderen. Er is zelfs de vraag of we ze volgend jaar weer in de molen hebben.

Evenals eerdere jaren liet het Groninger Landschap de wandeling in het kader van "Nacht van de nacht" weer om 20.00 uur bij Wilhelmina vertrekken en later die avond ook weer eindigen. Samen hebben we een persbericht opgesteld en dat heeft het Groninger Landschap naar de nodige media gestuurd. Ditmaal liepen er 50 mensen mee, die na afloop nog even gezellig in de molen kwamen zitten. Ook aan de kinderen was er gedacht. Tot 21:00 uur hadden we een springkussen aanwezig waar ieder kind zich lekker mocht uitleven en de ouders even rustig naar de muziek konden luisteren.

Als we het aantal bezoekers moeten schatten komen we tussen de 300 en 400 mensen uit. Het was een druk bezochte avond, niet alleen beneden, maar ook hoger in de molen zijn veel mensen geweest. Zelfs om 23.30 was er nog een persoon die dacht dat het evenement nog aan de gang was, we zijn echter even na 22.00 uur geëindigd.

We kijken met een goed gevoel terug op dit mooie evenement, voor ons het hoogtepunt van het jaar. Op naar de 14e editie op 24 oktober 2015.

Hendrik-Jan en Mieke Berghuis

De Ermelose molen De Koe heeft een primeur

"Uniek voor Nederland", geeft Ed van Gerven, van Vereniging de Hollandse Molen" aan. Er zijn in Nederland ca. 1200 molens. Molen De Koe is de eerste molen die, voor zover bekend, alle maalprocessen op deze wijze, live, kan tonen aan haar bezoekers.

Educatief project met camera's

Het bestuur van Molenstichting De Koe in Ermelo heeft de opbrengst van de MolenTour-Tocht in 2012 besteed aan de aanschaf van een camerasysteem. Dit systeem is aangesloten op een groot scherm in de molenwinkel. Nu kunnen bezoekers beneden in de molenwinkel ook zien wat op de drie zolders bovenin de molen gebeurt. Het bedrijf Jansen Elektro en Beveiliging in Ermelo heeft als sponsorproject de camera's geïnstalleerd en het systeem geprogrammeerd. In overleg met de molenaar zijn de kabels zorgvuldig en zo onopvallend mogelijk aangebracht. Het bedrijf doet ook de komende jaren het onderhoud. Het mes snijdt aan twee kanten: voor het bedrijf een mooie reclame en voor molen De Koe een mooie manier om de molenprocessen op de maalzolder, de steenzolder en de luizolder te laten zien. Immers als de molen draait kunnen daar i.v.m. de veiligheid geen bezoekers toegelaten worden. Het camerasysteem is meer dan een webcam alleen. Het zijn drie verschillende HD IP camera's die op de drie verdiepingen hangen. HD staat voor de hoge kwaliteit en IP betekent dat de beeldoverdracht via het netwerk / internet verloopt. Samen met de molenaar en gids is gekeken: wat is leuk om te laten zien? Dan moet daar de camera hangen. Beneden in de molenwinkel, bij het grote scherm, kunnen de molenaars en molengidsen nu tekst en uitleg geven. Ook ideaal voor ouderen of mensen met een beperking die de steile trap niet op kunnen.

Het scherm kan de drie verschillende beelden apart en tegelijkertijd tonen. In het systeem is een minicomputer gebruikt die met een muis bedient wordt. De camera's geven ook bij weinig licht een goed resultaat, het beeld blijft scherp vanwege het groot aantal pixels.

Gluren bij de burens van De Koe

Maar de molen herbergt nog een uniek feit: buiten onder de kap draait een camera mee die live (via www.molendekoe.nl) beelden van buiten laat zien. De hoogste camera van Ermelo geeft een prachtig beeld van het dorp. Als de molenaar de molen op de wind zet, dan draait de kap en dus ook de camera mee naar een ander standpunt. Handig voor toeristen om even te checken wat voor weer het in Ermelo is. Volgens molen De Koe is dit uniek in Nederland.

Informatie

De missie van de Molenstichting is het beheren en in stand houden van de authentieke door windkracht aangedreven molen De Koe om hiermee een bijdrage te leveren aan het behoud van het erfgoed en het historisch aanzicht van Ermelo en om tevens een educatieve bijdrage te leveren in de betekenis van molens in functie en historie. Om de missie te realiseren heeft de Molenstichting een bestuur, vrijwilligers, sponsors, donateurs, wordt een winkel in de molen geëxploiteerd en worden er speciale evenementen georganiseerd (zie voor uitgebreidere informatie: www.molendekoe.nl).

De Westerling in het Oosten

De westerling is Peter Raggers, windmolenaar op de Kijck over den Dijck te Dordrecht en op de Jonge Sophia te Liesveld bij Groot Ammers, beide korenmolens. In het Oosten staat voor: de water aangedreven molens alwaar ik de opleiding volg voor watermolenaar.

Waarom wil een windmolenaar, die woont in een gebied met een honderdtal windmolens in de buurt, deze opleiding volgen. Dit is ongeveer de eerste en meest gestelde vraag van watermolenaars in het oosten, Overijssel (Twente) en Gelderland (Veluwe) en in het zuid oosten Oost-Brabant en Limburg. Het molenvirus had me reeds geïnfecteerd zowel voor molens in het binnenland, maar ook in het buitenland. Juist in het buitenland kwam ik in aanraking met de watermolens. Die hele kleine horizontale molentjes, de schipmolen, getijdemolens, maar ook hele mammoetmolencomplexen. Verreweg de meesten waren en zijn in zwaar verval doch enkelen werden en worden met liefde in stand gehouden. Ik vroeg me af hoe dat in Nederland zat. Dus je gaat wat lezen en je gaat op bezoek. Bij velen ben ik wezen kijken en bij een aantal heb ik een weekend of een dag mee gedraaid. En toen klats boem ... breidde het reeds woekerende virus zich uit. De windmolens prachtig in hun verscheidenheid vormden toch slechts een (klein) gedeelte van de geschiedenis van de molenwereld. Grof

gezegd voor Nederland begon het met de standaardmolen in de elfde eeuw. En daarbuiten een enkele eeuw eerder. Watermolens zijn sinds 3000 jaar bekend en de Romeinen hebben de techniek van horizontaal naar verticaal rad ontwikkeld. Beide soorten raderen bleven naast elkaar bestaan overigens tot op heden toe.

Het werd me ook duidelijk, dat van de nog 96 geheel of min of meer werkende watermolens in Nederland er geen één hetzelfde was qua uiterlijk maar ook niet wat het gaande werk betreft. Daarbij liggen zij op de meest schitterende plekken met veelal een pracht aan natuur, zowel wat fauna als flora betreft.

Ook ontdekte ik, dat als je de totale geschiedenis van alle soorten molens in Nederland wilt leren kennen, begrijpen en ondergaan je het beste dit kon doen in de praktijk. Dus de opleiding volgen, met je eigen handen bezig zijn met de prachtige historie en om deze kennis wellicht een stukje over te dragen op belangstellenden.

Daarnaast dacht ik, ik heb net examen gedaan (mei 2014) voor windmolenaar, alle theorie zit nog in mijn hoofd en veel zal het zelfde zijn

bij de watermolens, dus nu is het een goed moment om van één en één drie te maken. Ik heb me dus aangemeld bij het Gilde van Vrijwillige Molenaars voor de opleiding tot molenaar voor water aangedreven molens. Dit was zo gebeurd. Maar toen?

In tegenstelling tot bij de opleiding voor windmolenaar moet je een vaste instructeur hebben. Een gediplomeerde watermolenaar als begeleider is niet voldoende. Wel voor gastmolens maar niet voor de vaste molen en de theorie. Daar lag een klein praktisch probleempje.

In Brabant en dus het dichtst bij huis is maar één instructeur en die had al zoveel leerlingen dat ik daar helaas niet meer bij kon. Overigens op een pracht van een molen koren en houtzagerij. Toen ik daar op bezoek was jeukten (als opgeleide meubelmaker) mijn handen. De zagerij werkt (nog niet) en er is veel te doen om dat wel voor elkaar te krijgen.

Een andere instructeur in Gelderland waar ik een gesprek mee had houdt er eind van dit jaar mee op en wilde geen nieuwe leerling aannemen. Ook weer zo jammer. Het betreft een eeuwenoude molen in een droom omgeving en een pelmolen. Na overleg met de opleidingscoördinator en na bemiddeling van degene, die er mee ophoudt ben ik bij Gerrit Olink terecht gekomen bij de Oostdorp molen. Weer een schitterende molen. De enige watermolen met drie werkende raderen in Nederland, twee voor de maalstenen en één voor de olieslagmolen. Ik was er in mijn nopjes.

Afstand

Een ander praktisch probleempje was de afstand ruim, 200 kilometer vanaf Dordrecht.

In samenspraak met Gerrit ontstond het plan om op een gastmolen iets dichterbij in de buurt te gaan werken. Dat werd de witte molen van Ans Roefs te Arnhem. Een korenmolen waar de hele week geproduceerd wordt.

Ondertussen was ik ook in Loenen op de Midde Molen geweest, de enige watermolen die nog echt papier maakt en tevens museum is. Het leek me prachtig om de gehele papierfabricage onder de knie te krijgen.

In Twente ligt naast acht andere prachtige watermolens ook de koren- en houtzaagmolen Singraven. Ooit hoop ik ook daar op mee te kunnen draaien. Om de afstand en dus het dure benzine probleem op te lossen heb ik van mijn vrouw één week per maand vrij gekregen en ga ik met de camperbus van molen tot molen. In die ene week werk ik dan op een productie korenmolen, een olieslagmolen, papiermolen en in de toekomst op een zaagmolen. Wat een rijkdom.

Modules

Natuurlijk als ik wat verder ben ga ik ook weer terug en meedraaien op molens in Brabant. Hier heb ik reeds gedraaid op de unieke watervluchtmolen de Kilsdonkse molen, een must voor iedereen om te bezoeken zowel voor de wind- als de watermolenaars (leerlingen). Net zoals in Limburg waar ik eveneens zeer gastvrij werd ontvangen en heb meegedraaid op de Sjoelse molen in Oud Valkenburg bij Bea Tilanus. Bij Bea had ik overigens het geluk om net mee te maken dat in haar molen het schilderij van Sint Victor de beschermheilige van de korenmolenaars werd onthuld en ingezegend. Deze werd tot nu toe alleen afgebeeld met een standaardmolen in zijn linkerhand. Terwijl hij al beschermhe-

lige is vanaf de 4de eeuw dus toen al alleen voor de watermolens. De hele opleiding die ongeveer een jaar gaat duren is opgebouwd in zeven modules. Deze dienen allemaal op papier uitgewerkt te worden aan de hand van opdrachten. Geeft ook weer een andere invalshoek dan de opleiding tot windmolenaar. Zo ben ik nu module 1 aan het uitwerken, die over het onderhoudsplan en restauratieplan gaat. Studiekost: Met welke instellingen krijg je dan te maken en waar liggen de subsidie mogelijkheden.

Net toen ik dit artikel schreef kregen mijn vrouw en ik bijna op het zelfde moment een leuk idee.

Opnieuw realiseren

In Dordrecht hebben omstreeks 1500 drie watergetijdemolens gedreven. Alle drie op een soort ponton. Het zou heel leuk zijn om te kijken wat de mogelijkheden zijn inclusief de kosten om zo iets opnieuw te realiseren. Nou ja eentje dan. Het theoretische plan ga ik schrijven mochten er geïnteresseerden zijn die mee willen doen, zijn ze van harte welkom, ook suggesties in deze zijn van harte welkom. De westerling in het oosten voelt zich daar in het Oosten enorm thuis. De molenaars en andere vrijwilligers hebben me een warm welkom geheten. Ik voel me één van hun in de wetenschap dat ik nog een hoop te leren heb, maar ook in de wetenschap dat er ontzettend veel kennis ligt daar in het oosten en dat men bereid is dit met mij te delen. Waarvoor mijn hartelijke dank.

Peter Raggars

Molentoeekomst houdt velen bezig

**MOLEN
TOEKOMST**

Het project Molentoeekomst is in volle gang. Met het project Molentoeekomst wil De Hollandsche Molen, samen met alle partijen die in het molenveld actief zijn, ervoor zorgen dat molens niet alleen nu maar ook in de toekomst de plek in onze samenleving krijgen die zij verdienen.

Om goed voor de belangen van de molens op te komen, is het belangrijk om nu al met elkaar plannen te ontwikkelen voor het toekomstig molenbehoud. In het project Molentoeekomst wordt aandacht besteed aan de thema's Financiën, Monumentale waarden, Her- en nevenbestemming, Molenomgeving, Draagvlak en Vrijwilligerswerk.

Op 24 oktober j.l. vond de drukbezochte Thema-dag Restauratiepraktijk Molens plaats. Deze dag over de monumentale waarden bij molens werd georganiseerd door Het Gilde van Vrijwillige Molenaars, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, TIMS Nederland en Vlaanderen en De Hollandsche Molen. Met name de discussie over een aantal restauratiecases was levendig. Hierbij werd duidelijk dat meer informatie over een specifieke case onder de deelnemers leidde tot een genuanceerdere mening over de wijze van restaureren. Het gehele verslag van deze dag vindt u op www.molens.nl.

Op de eerste Molentoeekomstpoll op de site van De Hollandsche Molen met als stelling: 'Molenbehoud, wie gaat dat straks betalen? Overheid of samenleving' hebben maar liefst 752 mensen gereageerd (peildatum 4 november). Ruim 60% van hen vindt dat de overheid de kosten van het

molenbehoud voor haar rekening moet nemen. 40% is van mening dat dat geld door de samenleving moet worden opgebracht, via bijvoorbeeld fondsenwervingsacties, of inkomsten uit nevenbestemmingen van molens. Dat betekent dat volgens een kleine, maar duidelijke meerderheid de verantwoordelijkheid voor de financiering van het molenbehoud voornamelijk bij de overheid ligt. In het project Molentoeekomst gaat de discussie over de rol van de overheid en de samenleving verder.

Vanaf ongeveer 1 december kunt u de tweede Molentoeekomstpoll op de site vinden. Dan gaat het over de noodzaak van her- of nevenbestemming van molens om het molenbehoud betaalbaar te houden. Uw mening wordt zeer op prijs gesteld. Dus stem mee!

Over het thema Vrijwilligerswerk is een enquête verstuurd aan iedereen die actief is in het molenveld om de huidige situatie in kaart te brengen. Het kan zijn dat u meerdere verzoeken heeft gekregen; u hoeft uiteraard maar één keer de enquête in te vullen. Met TNS NIPO is daarnaast een onderzoek gedaan naar de toekomstige molenvrijwilliger. Op de Molencontactdag op 21 november zijn de resultaten besproken en is de discussie hoe we ook in de toekomst

voldoende vrijwilligers op de molen hebben verder gebracht. Voor de overige thema's is het vooronderzoek in volle gang. De stand van zaken kunt u volgen op www.molens.nl bij Molentoeekomst en uiteraard via de Gildebrief. Uiteraard geeft een project als Molentoeekomst ook kritische reacties. Sommigen vinden bijvoorbeeld de stellingen van de poll te ongenueanceerd, anderen zijn van mening dat een discussie over herbestemming niet gevoerd moet worden. De molen heeft immers al een bestemming, namelijk draaien en malen. Ook deze reacties zijn zeer welkom. Het geeft de volle breedte aan van de meningen die er leven en ook deze zijn van belang om samen te komen tot een gedragen plan voor het toekomstige molenbehoud. En wellicht ten overvloede, De Hollandsche Molen heeft nog geen uitgekristalliseerde mening. Juist de discussie in het project moet zorgen voor een gezamenlijke richting waar ieder z'n rol in kan spelen. We roepen alle molenliefhebbers op mee te (blijven) doen!

Op 3 juni 2015 vindt het Toekomstcongres plaats, waarop de resultaten van alle deelprojecten gepresenteerd zullen worden. Noteer deze datum dus alvast in de agenda!

Kettingen

Een rubriek voor molenaars-in-opleiding. Geschreven vanuit de ervaringen van de opleidingspraktijk. De te bespreken onderwerpen zijn niet nieuw: vrijwel alles is in de 'Basiscursus' terug te vinden, hoewel soms wat verspreid. Daarom zet ik alles eens op een rijtje. Doel van dit verhaal is, om het inzicht in eigen handelen te vergroten: 'Hoe moet ik het doen en waaróm doe ik het zo?'

Soms blijkt een leerling namelijk handelingen correct uit te voeren of de juiste antwoorden te geven, maar bij doorvragen blijkt dat men niet altijd begrijpt waarom men het op die manier doet of waarom iets zo is.

Maar begrip en inzicht zijn erg belangrijk! Een molenaar, die iets doet 'omdat het hem zo geleerd is' of 'omdat het zo in het boek staat' neemt bij onverwachte situaties – als snel handelen vereist is – zomaar de verkeerde beslissing.

Mogen instructeurs en stagemolenaars dit verhaal ook lezen? Graag zelfs! En die hoeven het echt niet met me eens te zijn. Maar laten zij zich daarbij allereerst afvragen hoe zij zelf hun leerlingen deze lesstof instrueren. Doe je het anders? Prima; maar leg dan ook aan je leerlingen uit waarom jij het anders doet. Het gaat er immers om dat er uit die leerling een goede molenaar groeit!

Kettingen: voor vast en veilig

In meerdere exameneisen wordt – indirect – verwezen naar het gebruik van kettingen.

De molenaar:

- zorgt dat de molen met afdoende middelen beschermd wordt tegen ongewenste bewegingen van kap of bovenhuis, gevluht en gaande werk (examineis 5)
- zorgt dat bij het verlaten van de molen of bij dreiging van bijzondere weersomstandigheden de molen op de meest veilige manier wordt

weggezet (examineis 6)

- weet hoe het gevluht op degelijke wijze kan worden vastgezet (examineis 11)
- weet hoe en waarom een molen degelijk vastgezet moet worden na het kruien (examineis 26)

De roekettingen

Vraag: Hoe bevestig je de roekettingen?

Antw.: De ketting tegen het vóóruitlopen moet ruim liggen, die tegen het achteruitlopen mag strak.

Toelichting:

De reden hiervoor is de wijze waarop de vang werkt. Door zijn constructie zal de vang, als hij er op ligt en de molen wil vooruitlopen, eerst nog wat strakker aanrijgen en beter z'n werk doen. Maar bij achteruitlopen wil het bovenwiel de vang juist opendrukken en de vangbalk optillen. De vang werkt dan niet goed.

Bij ongewenst vooruitlopen moet eerst de vang de kans krijgen, z'n werk te doen. Daarom moet die roeketting niet te strak: het gevluht moet nog iets vooruit kunnen lopen. Pas als de vang z'n werk niet (meer) doet, neemt de roeketting het over.

Tegen het achteruitlopen werkt de vang minder goed, dus moet die roeketting direct de vang bijspringen: die ketting strak dus.

Verdere adviezen: gebruik géén knopen in de ketting, bevestig de ketting nooit om een heklat, de ketting met een of twee slagen om de roe

is veiliger dan in de kettingklem. Gebruik een slot aan de roeketting en/of de kettingklem tegen losmaken door vandalen.

Vraag: Waarom gebruikt men soms touwen in plaats van roekettingen?

Antw.: Het gebruik van touwen werkt makkelijker, als het wiekenkruis 'overhek' (in 'de lange rust') wordt weggezet, bijvoorbeeld bij poldermolens die 's zomers lange tijd stilstaan. Ook zet men wel molens overhek om vogels uit het gevlucht te houden of om te voorkomen, dat de jeugd erin klimt.

Op stellingmolens gebruikt men soms touwen in het belang van de omwonenden omdat touwen minder geluidsoverlast geven dan kettingen.

De krui- en bezetketting

Vraag: Hoe leg je na het op de wind kruien de kruiketting: krimp- of ruimend?

Antw.: Dat wordt bepaald door de verwachte (verandering van) wind.

Toelichting:

Als je verwacht, dat de wind gaat ruimen, dan leg je de kruiketting naar links, zodat je meteen ruimend kunt gaan kruien. Verwacht je een krimp-ende wind, dan leg je de kruiketting naar rechts, voor krimp-ende kruien.

Krimp-ende winden kunnen we verwachten bij een naderend warmtefront. Gaat de depressie ten noorden van ons langs of recht over ons heen, dan stopt op zeker moment het krimpen waarna de wind weer gaat ruimen. Op dat moment gaan we de kruiketting naar links, voor ruimend kruien, verleggen.

Passeert de depressie ons zuidelijk, dan blijft de wind krimpen en kan de kruiketting naar rechts blijven liggen.

In alle andere situaties leggen we de kruiketting als regel voor ruimend kruien, naar links dus. De wind heeft namelijk vaak de neiging, in de loop van de dag wat te ruimen. We kunnen dan sneller 'meekruien'.

Vraag: Leg je de kruiketting en de bezetketting lang of kort?

Antw.: De kruiketting leg je lang, de bezetketting kort.

Toelichting:

Ligt de kruiketting lang, dan kun je meteen gaan kruien als dat nodig is. Je hoeft dan niet eerst deze ketting te verleggen.

De bezetketting ligt kort: molens zetten zich bij het draaien af tegen het gaande werk. De meeste typen molens willen daardoor ruimend om gaan. Deze beweging is meestal wat onregelmatig ('raggend'), vooral bij lichtkruierende molens. Door de bezetketting kort te leggen, geef je de staart minder ruimte om te raggen. (Uitzondering hierbij zijn standerdmolens en paltromolens: het afzetten tegen het gaande werk leidt hier niet tot ruimend om willen)

N.B.: ligt de kruiketting naar rechts, voor krimp-ende om kruien, dan vangt deze tevens het raggen op. In dat geval moet je kiezen: kruiketting lang, om direct te kunnen kruien óf kort, om het raggen te beperken.

De mate van raggen van de molen en de kwaliteit van je kruiketting zullen hier mede bepalend zijn voor welke keus je maakt.

Vraag: Zijn bezetketting en kruiketting even zwaar?

Antw.: Vaak is de bezetketting zwaarder.

Toelichting:

De bezetketting wordt door het raggen van de molen zwaarder belast dan de kruiketting. Daarom gebruikt men als bezetketting vaak een zwaardere ketting.

Het voordeel van een zwaardere bezetketting vervalt echter in die situatie dat de kruiketting naar rechts (krimp-ende om) ligt; dan vangt namelijk de kruiketting het raggen op.

Vraag: Waarom moet je bij het kruien de kruiketting niet te kort opwinden?

Antw.: Dat kan tot schade leiden en kost extra kracht om te kruien.

Toelichting:

Een korter wordende ketting gaat steeds meer vertikaal staan. De kracht op de kruipaal of stellingligger wordt daarbij steeds meer omhoog gericht en de verplaatsing van de staart neemt af. Dat is niet alleen verspilling van je energie, maar het risico bestaat daarbij ook, dat een stellingligger of -schoor omhoog getrokken wordt.

Vuistregel: laat de hoek tussen kruiketting en maaiveld/stelling niet groter worden dan ca. 30 graden.

Vraag: Mag je de kruiketting bij het verleggen zover mogelijk afwinden?

Antw.: Bij stellingmolens niet, bij grondzeilers onder voorwaarden.

Toelichting:

Wind je de kruiketting te ver af, dan trek je bij het opwinden de staart teveel naar de molenromp toe. Beter is - als je een kruipaal overslaat - de ketting daar buitenom te leggen. Bij stellingmolens kan dat niet, dus moet je daar de kruiketting niet te ver 'uitlopen'. Houd de hoek van de ketting met de munnik zo recht mogelijk.

N.B.: bij gebruik van kabels ('repen') of touwen gelden in het algemeen dezelfde overwegingen als voor kettingen. Kabels zijn overigens minder geschikt bij grondzeilers: zand en vocht (roest) beschadigen de kabel gemakkelijk.

Overige kettingen

Vraag: Zijn er nog meer kettingen, die je aandacht vragen?

Antw.: Het spaakkettinkje, de ketting aan het vangtouw en de zeilkettingen.

Toelichting:

Het spaakkettinkje: een klein onderdeelje, maar erg belangrijk! Raakt dit los of breekt het, dan verlies je de spanning op de krui- en bezetketting en komt de staart los te staan. Controleer daarom regelmatig of dit kettinkje nog goed aan de staart is bevestigd en of roest en slijtage de sterkte ervan niet aantasten.

Bij molens met een vangstok zit tussen het vangtouw en de vangstok vaak een stuk ketting. Dit hangt altijd in weer en wind en beweegt (dus slijt!). Controleer zo nu en dan ook deze ketting op roest en slijtage en vooral de bevestiging aan de vangstok.

Voor zeilkettingen geldt hetzelfde als voor de vangketting: roest en slijtage gaan ongemerkt door. Zo nu en dan controleren dus!

L.E. Raar

Alleen met de oogn van n aander zee'j oe eagn gebrek 't best.

Op 1 november vond de opleidingsraad van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars weer plaats. Zoals de laatste tijd gebruikelijk in Nijkerk. Diverse opleidingszaken werden er besproken, maar ook een bijzonder feit, elders in de Gildebrief is hierover nog een artikel opgenomen, het overhandigen van het “eerste” houtsoortenkistje voor de instructeurs. Hieronder een kort verslag van de 2e opleidingsraad van 2014.

Het Boventafelment

Na de opening door Theun Vellinga krijgt Kees van den Heuvel het woord. Hij is voorzitter van onze nieuwste afdeling: het Houtzagersgilde. Eerder was afgesproken dat het Houtzagersgilde een doosje met meest voorkomende houtsoorten zou maken voor de instructeurs. Bij het doosje is een korte instructie voor de gebruiker meegeleverd. Dit wordt nu door Kees overhandigd aan Theun. De doosjes zijn in bruikleen voor de instructeurs (als een instructeur stopt gaat het doosje door naar de opvolger). Er komt hiervoor een bruikleenformulier. Met deze doosjes is ook een “budgetprobleem” opgelost: jarenlang heeft de pot “oud” op de begroting gestaan. Met de kistjes is dit eindelijk ingevuld. Een dank richting Houtzagersgilde voor het vele werk!

Uit het verslag van de vorige Opleidingsraad komen nog enkele punten naar voren: Voor wat betreft de molenaars van examens; de brief vanuit (de Examencommissie van) De Hollandsche Molen naar de molenaars waar een examen plaats gaat vinden is aangepast (dit punt is op de ledenvergadering in Bleskensgraaf aangekaart en hiermee afgehandeld).

Er was een vraag vanuit enkele afdelingen of zij de e-mailadressen van leden, bij wijziging, konden aanpassen in het adresbestand. Dat is en wordt niet mogelijk. Alle e-mailadressen die door de leden zijn doorgegeven zijn aangepast (leden kunnen dit altijd zelf aanpassen op de website). Frans Tulleman van de ledenadministratie kan het ook aanpassen. Afdelingsbesturen kunnen hun eigen afdeling uit het bestand halen, maar niet aanpassen. De aanpassing van eisen “andere molen” voor

30 uur praktijk is aan de aandacht ontsnapt. Dit wordt opgelost door een voorstel van het hoofdbestuur via een email aan de afdelingsbesturen te sturen. De vraag zal daarbij zijn om te kijken naar de formulering en niet naar de inhoud.

Mededelingen

Molengidsen-cursus: deze wordt momenteel uitgerold. Er is veel overleg geweest met het Groninger Molenhuis. De afdelingen worden nu uitgenodigd om mensen voor te dragen die instructeur-molengidsen willen worden. Er zal dan in Nijkerk een instructeursdag georganiseerd worden. Dit zal eind februari, uiterlijk begin maart zijn. Daarna kunnen door/per afdeling – regio molengidscursussen gegeven worden.

Molengidsen worden gestimuleerd om GVM-lid te worden, er is een aparte categorie voor. Als je de cursus via het GVM gaat volgen, dan moet je lid zijn. Je bent dan ook via de collectieve verzekering verzekerd. In Zuid-Holland, waar de cursus al loopt, doet het erfgoedhuis het meeste werk voor de cursus. Daar hoeven de mensen niet eerst lid van het GVM te worden, maar veel mensen doen het (daarna) wel. De bedoeling is dat het cursusmateriaal van het Groninger Molenhuis gebruikt kan gaan worden door GVM. Er is nog geen materiaal om molenaars te werven voor molengids-instructeur. Een omschrijving van wat verwacht wordt van een molengids-instructeur zal nog gemaakt worden. Er is een mail gestuurd voor aanmeldingen van molengids-instructeur.

Stand van zaken handboek: de huidige coördinator heeft momenteel weinig tijd beschikbaar. Daarom wordt nu een werkgroep

gezocht voor de coördinerende taken. De vraag komt of er ruimte is voor het inhuren van externen? Vooral voor het weer is dat wel goed. Het zal per geval bekeken worden.

Op 21 november is de **instructeursavond watermolens** te Arnhem. Hier zal ook de vernieuwde inhoud van het handboek voor de opleiding van watermolenaars overhandigd worden aan de instructeurs. Die krijgen ook de exemplaren mee voor hun actieve leerlingen.

Na de invoering, 5 jaar geleden, van de nieuwe **exameneisen** worden deze nu geëvalueerd en waar nodig herzien. Tegelijkertijd zullen ook de exameneisen van de watermolenaarsopleiding (de doelstellingen) worden herzien en opnieuw worden geformuleerd, op zo mogelijk dezelfde wijze als de exameneisen voor de windmolen: vanuit De Hollandsche molen is Hub van Erve aangesteld als voorzitter van de werkgroep die de eisen gaat herzien. Namens de Examencommissie hebben Dirk-Jan Abelskamp (wind) en Jan Wieffer (wind/water) zitting in de werkgroep, namens het GVM zijn dat Patrick van Kessel (wind) en Mark Dwarswaard (wind/water). Dirk-Jan en Mark zijn destijds ook betrokken geweest bij de herziening van de exameneisen.

Leeftijd 18 jaar bij welk examen?

In de huidige situatie moet de kandidaat 18 jaar zijn op het moment van het toelatingsexamen. Echter, je mag pas zelfstandig draaien als je het landelijk examen hebt gehaald. Voorstel van Barend Zinkweg ligt nu ter discussie: de kandidaat moet 18 jaar zijn of dat worden op de dag dat hij examen doet. Dit levert mogelijk praktische problemen op

bij de planning van examens. De Opleidingsraad besluit uiteindelijk: 18 jaar op de eerste dag van de examenperiode en deze staat aangegeven in het examenreglement op de website van De Hollandsche Molen.

Een punt dat ook de examens betreft: Examentoeelating en duur lidmaatschap. De kandidaat moet minimaal 1 jaar lid zijn bij aanmelding op 1 april of 1 oktober. Er zijn veel meer "snelle" leerlingen, die komen dan enkele dagen of weken tekort. Voorstel is om de periode tussen aanmelding en de toelatingsexamens mee te rekenen. Dit voorstel wordt niet overgenomen, de gemiddelde opleidingsduur is meer dan 2 jaar, veel snelle leerlingen valt wel mee. Het jaar is om ervaring op te doen, alle seizoenen mee te maken. De informatie hierover staat in de gegevens die je krijgt bij aanmelding en staat op de website. IJkpunten blijven 1 april en 1 oktober. En inschrijfdatum is datum waarop inschrijfgeld is binnengekomen bij het GVM. Hetzelfde geldt eigenlijk ook voor de 30 uur op andere molens, die moet bereikt zijn vóór opgave voor het toelatingsexamen. In de teksten in de gegevens en op de website moet wel meer duidelijkheid komen over de duur van de opleiding.

Instructeurs

Voor het uitwerken van de training van instructeurs een opdracht geven aan nieuwe werkgroep. Deze opdracht formuleren in de OR was de bedoeling, maar is er niet van gekomen, dat komt de volgende keer terug.

Leeftijdsopbouw, vervanging en standplaats. Instructeurs zijn gemiddeld (nog) ouder dan de gemiddelde molenaar. Dit lijkt wisselend per afdeling: in de ene afdeling zijn meer jongere instructeurs dan bij andere afdelingen. Bij verjonging van het ledenbestand zou dit probleem zich zelf moeten oplossen. Aan de andere kant lijkt het nu eenmaal een hobby van 50-plussers te zijn. Als afdeling heb je iets invloed door actief op zoek te gaan in het molenaarsbestand naar geschikte (jongere) personen.

Vervanging van niet-actieve instructeurs. Er zijn twee groepen: de instructeur heeft geen leerlingen of de instructeur levert geen leerlingen af. Instructeursavonden binnen de afdelingen kunnen helpen om beeld te krijgen over functionering.

Discussie over de standplaats: In enkele afde-

lingen zijn molenaars die instructeur willen worden op een molen waar al een instructeur is. De betreffende afdelingsbesturen hebben die aanvraag afgewezen tot ongenoegen van de aanvragers. Het bestuur stelt voor om de argumentatie in de OR te bespreken, omdat deze discussie zich ook in andere provincies kan voordoen. Bij besluiten moet het belang van de leerling voorop staan.

Checklist logboek

Checklist logboek herzien met een link naar de lesbrieven. Voorbereid door Kees Kammeraat en Ranko Veuger. In de praktijk bleek de checklist niet altijd te kloppen, dan wel eenvoudig in te vullen. Daarom is er een voorstel gedaan ter verbetering. Onder andere zijn de nummers van de exameneisen toegevoegd aan de checklist. Checklist en lesbrieven zijn hulpmiddelen. Op de website wordt gesuggereerd dat de opleiding altijd zo wordt uitgevoerd, wat in de praktijk niet altijd het geval is. De algemene mening is dat de checklist is verbeterd. Dus deze zal de oude gaan vervangen, de invoering en uitvoering zal volgende bestuursvergadering besproken worden.

Hoe om te gaan met verplichte "vrijwilligers"

De sociale dienst van gemeenten promoten het inzetten van langdurig werkzoekenden bij vrijwilligerswerk om hen zodoende weer werkritme en werkervaring op te laten doen. De gemeentelijke molen wordt dan vaak als ideale werkplek gezien. De vrijwillige molenaar voelt zich dan vaak moreel verplicht om deze vrijwilligers op te leiden. Een andere molenaar voelt zich misschien wel vereerd om een hele groep leerlingen te gaan opleiden. Op verschillende molens heeft dit echter al tot ergernis en flinke frustraties geleid. Wanneer een gemeente mensen aanmeldt op de gemeentelijke molen dan zou er een intredegensprek gehouden moeten worden tussen de betreffende ambtenaar, de molenaar en de eventuele leerlingen in hoeverre deze zich kunnen vinden in de beroepshouding van de vrijwillige molenaar, zoals deze enige tijd geleden door het Gilde is vastgesteld. Ervaringen uit de zaal: er is uitleg gegeven over vrijwilligers als hobbyisten, waarna er geen vervolg is gekomen. Uitleg gegeven dat het om een opleiding gaat en geen "standaard"-vrijwilligerswerk. Op molens is over het algemeen geen plek voor (maatschappelijke) stages. Aan de andere kant is het heel

erg afhankelijk van de "toegewezen" persoon, sommigen kunnen veel voor de molen betekenen. Vooraf een gesprek is daarbij heel belangrijk zodat bekeken kan worden wat de mogelijkheden van beide kanten zijn. Molengids is bijvoorbeeld misschien een betere oplossing dan molenaar.

Opzeggers

Er zijn leden die opzeggen, die geslaagd zijn en ook doorgaan met draaien op een molen. Dat blijkt uit een enquête die de penningmeester heeft gehouden. Als ze nog draaien en leerlingen ontvangen: deze leerlingen zijn op dat moment niet verzekerd en de handtekening en dus de uren tellen niet. Lijkt geen (groot) probleem binnen de afdelingen te zijn. Er zijn daarnaast ook mensen die op een molen draaien, terwijl ze binnen het GVM leerling-molenaar zijn.

Veiligheidscoaches

De veiligheidscoaches gaven tijdens laatste veiligheidsbijeenkomst aan dat veiligheid niet echt leeft binnen de afdelingen. Er moet meer aandacht voor komen, zowel binnen de afdelingen als ook via de website en de Gildebrief. Binnen het veiligheidsoverleg GVM-DHM-AKG-GFM is afgesproken meer aandacht te vragen bij eigenaren en bij molenaars. Er zijn bijvoorbeeld plannen voor regionale cursussen, onder andere over valbeveiliging om zo veiligheid "een gezicht" te geven.

Incidentenregistratie: de opgave is niet anoniem, maar de enige persoon die er in kan kijken heeft geen binding met het GVM, DHM of een andere molenorganisatie. Deze persoon heeft de gegevens nodig om mogelijk meer informatie te verkrijgen. Dan wordt de melding door hem geanonimiseerd en gaat dan naar het veiligheidsoverleg. Dit jaar waren het er 4, waarvan 2 van veiligheidscoaches (gaven ze zelf aan). Daarnaast waren er 6 schademeldingen via de verzekering en was er persoonlijke kennis van meerdere andere incidenten die allemaal niet in het incidentenregistratie staan. De veiligheidscoaches kunnen helpen bij het invullen van de registratie.

Rondvraag

In het maalboekje is weinig schrijfruimte. Er lijken verschillende versies te circuleren. Dit wordt uitgezocht en de juiste versie wordt op de website gezet. Voor de 30 uren op een andere molen komt een aparte versie.

Merkwaardig ongeval Konijnenbeltmolen (een analyse)

Op zaterdagochtend 16 augustus jl. is tijdens het draaien ernstige schade ontstaan aan de windmolen Konijnenbelt aan de Zwolseweg in Ommen.

Op het moment van het ongeluk staat er een redelijk doorstaande wind en loopt de molen met twee volle zeilen zo'n 50 – 60 enden per minuut. Met een heldere lucht en prima weer konden er weer eens wat omwentelingen gemaakt worden. Maar dan slaat het onheil toe: ogenschijnlijk zonder aanleiding klinken er doffe klappen in de kap en aan de voorkant van de molen en het wiekenkruis komt vrijwel direct tot stilstand. Er is schade – forse schade – maar gelukkig geen persoonlijk letsel. De buitenroede blijkt tegen de romp te zijn geslagen en is verbogen – hekkens, windborden en zomen zijn gebroken. Boven in de kap ligt de gietijzeren as naast het achterste lager (pensteen) – de springbeugel die dit zou moeten voorkomen is losgesprongen en opengebogen. Verder heeft het bovenwiel een forse deuk gedrukt in de kap en is een gording gebroken. De vang blijkt nog wel intact maar is volledig ontworicht en ook het bovenwiel is

wat scheefgedrukt. Zo goed als mogelijk is het zeil afgenomen en is het gevlucht vastgezet. Later op de dag is door molenmaker Anne Doornbosch de as weer teruggezet in de pensteen. Daarna is de molen een halve slag gedraaid om het zeil van het bovenste end af te nemen. De molen is vervolgens teruggedraaid in de oorspronkelijke positie en met behulp van spanbanden gezekeerd. In de kap is het bovenwiel ook extra geborgd omdat de vang niet erg betrouwbaar lijkt. Tot zover het relaas van de gebeurtenissen op die bewuste zaterdag.

Nieuw gevlucht

De Konijnenbeltmolen – de oudste van de vier molens in en rond Ommen – was net enige maanden eerder weer draaivaardig opgeleverd. Zo'n drie jaar geleden leek het niet langer verantwoord om te draaien met het stokoude gevlucht en is de molen aan "de

ketting gelegd". Dat werd bevestigd nadat de twee Potroeden waren doorgemeten. Er bleek inderdaad sprake te zijn van forse slijtage bij de askop en geconcludeerd werd dat er zonder grote risico's niet meer kon worden gedraaid. Wat bij die beslissing nadrukkelijk heeft meegewogen is het feit dat kort op de molen drie hoge appartementengebouwen staan. Deze veroorzaken nogal wat turbulentie waardoor het gevlucht anders wordt belast dan bij een vrije windvang. Het gaande werk krijgt het meer dan gebruikelijk voor z'n kiezen en dat is een blijvend probleem. De molenbiotoop wordt er de komende jaren niet beter op omdat er aan de andere zijde van de Vecht vergelijkbare complexen zullen verrijzen.

Na een onttakeling begin 2013 werd besloten de oudste Potroede daterend uit 1901 te "restaureren" en de buitenroede uit 1936 te vervangen door een gelaste stalen roede.

Naast het vervangen van het gehele gevluht zijn er verder werkzaamheden uitgevoerd aan de stelling en het kruiwerk.

Schadepatroon

Juist omdat alles in het werk was gesteld om de molen weer bedrijfsvaardig – in dit geval draaivaardig (binnenwerk ontbreekt) – te maken is het ongeval op zijn zachtst gezegd "behoorlijk zuur". De molen blijft nu weer geruime tijd uit de roulatie en het herstel is een kostbare zaak.

Direct na het ongeval en de periode erna is goed nagedacht over de oorzaak en inmiddels is hierover helderheid ontstaan. Gezien het schadepatroon moet de oorzaak worden gezocht in het falen van een deel van het gaande werk. De meest voor de hand liggende verklaring is dat tijdens het draaien de linker bevestiging van de springbeugel – een spijkerbout van 12 cm lengte – is losgekomen. Bij inspectie bleek dat het hout rondom de bout volledig was weggerot waardoor de toch al korte bout weinig houvast meer had. Dit euvel was overigens vooraf moeilijk te constateren zonder destructief onderzoek en het mankement is bij eerdere inspecties dan ook niet opgemerkt.

Tijdens het draaien is de achterzijde van de bovenas vrijgekomen uit de pensteen. Door het kantelen van de as sloeg de aankomende roede met zeil tegen de stelling en tegen het rietdek. De gelaste buitenroede is daardoor beschadigd en geknikt. De gerestaureerde Potroede is overigens nog intact.

Actie geeft reactie: door de botsing van de roede heeft de vrijliggende as een enorme zwieperd gemaakt en is het bovenwiel met de vangstukken tegen het rietwerk van de kap geslagen. Metingen tonen aan dat de

bovenas op dat punt halverwege zijn lengte zo'n 50 cm schuin omhoog is gekomen. Door de plotselinge verplaatsing van de as zijn de vangstukken volledig van de geleiders gedrukt is de vangbalk uit zijn ophanging gelicht. De vang is vastgeslagen waardoor het wickenkruis na ongeveer één omwenteling van de as tot stilstand is gekomen. Door de winddruk op het bovenste end is de bovenas vervolgens weer min of meer op zijn oorspronkelijke positie teruggekomen.

Achterliggende oorzaken

Bij het terugzetten van de as bleek dat het evenwichtspunt behoorlijk ver naar voren lag. Het kostte nogal wat kracht om de pen van de as naar beneden te bewegen. Tijdens het draaien zou de as de springbeugel niet moeten raken. Toch is dat wel gebeurd waardoor de spijkerbout uiteindelijk is losgeraakt en de beugel is losgekomen met alle gevolgen van dien. Het lijkt erop dat dit euvel zich al eerder heeft voorgedaan. Aan de binnenzijde van de springbeugel is namelijk een oude breuk te zien.

Een verklaring voor het opwippen van de bovenas kan zijn dat de massa van het gevluht in de loop der jaren is toegenomen. Er is bij de laatste restauratie gekozen voor de toepassing van hardhout (bankirai voor het hekwerk / bilinga voor voorzoom). Ten opzichte van het materiaalgebruik wat vroeger gebruikelijk was voor het ophekken (grenen of lariks voor hekwerk en zomen) is er sprake van een aanmerkelijke gewichtstoename. Berekeningen wijzen uit dat deze "hardhout" variant zo'n 50 - 60% extra gewicht meebrengt voor het gehele gevluht (in deze situatie ongeveer 500 kg). Overigens moet worden opgemerkt dat het gevluht dat is vervangen

met dezelfde materialen was opgehekt. Ook in de oude situatie was er dus een verhoogd risico aanwezig.

Een tweede verklaring waardoor opwaartse druk kon ontstaan op de achterzijde van de as is de nabijheid van bebouwing. De appartementencomplexen rondom de molen zorgen soms voor een vreemde belasting op het draaiende gevluht. Meestal wordt het bovenste deel van de draaicirkel relatief zwaar belast omdat de bebouwing het onderste deel afschermt. Op de betreffende zaterdag was de molen gericht op de rand van de bebouwing. In de aanvoerrichting was er deels sprake van vrije wind en deels van geblokkeerde wind, waarbij ook nog eens de windrichting door de bebouwing fluctueerde. Van achter de molen gezien was de winddruk aan de rechterkant van de draaicirkel groter dan die aan de linkerkant omdat bebouwing de vrije windtoevoer deels belemmerde. Door de ongelijke windbelasting kon meer druk ontstaan op het onderste eind van het gevluht.

Lessen

Het ongeval maakt weer eens duidelijk welke krachten er kunnen spelen bij onze oude werktuigen. Hier ging het om een combinatie van factoren die in onderlinge samenhang een ongeval hebben veroorzaakt. Het is zaak daar lering uit te trekken.

Natuurlijk gaat het dan in de eerste plaats om technische betrouwbaarheid. Maar ook het aspect molenbiotop moet niet worden onderschat. Een slechte biotop wordt meestal geassocieerd met windbelemmering waardoor er minder kan worden gedraaid. Maar dat vooral bebouwing kort op de molen een veroorzaker kan zijn van bijzonder windgedrag zoals turbulentie, vlagerigheid en richtingverandering wordt vaak vergeten. Ook in theoretische studies zoals windtunnelonderzoeken die het effect van nieuwe bebouwing moeten aantonen blijven dit soort aspecten vaak onderbelicht. Bij ingebouwde molens kan bijzonder windgedrag het gevluht op een onvoorspelbare manier belasten. Dit stelt hoge(re) eisen aan de molen om op een veilige en verantwoorde manier te kunnen draaien.

*Jan van der Veek
Ane, 7 november 2014*

De foto's zijn van Marten Schiphorst (as naast de pensteen) en van Jan van der Veek (de foto van het beschadigde end)

De Barremolen

De Barremolen bij Zoeterwoude is een mooie grondzeiler uit 1661 die door de Heineken brouwerij goed wordt verzorgd. De eigenaar heeft echter ook andere belangen: het bedrijf wil vergroenen en zelf voorzien in de elektriciteitsbehoefte met windturbines. In de toekomst wordt mogelijk de bebouwing op eigen terrein naar het oosten uitgebreid.

De biotoop van de molen is nu al in het gedrang door beplantingen buiten het terrein van de brouwerij. Het bedrijf hecht aan de veiligheid op het bedrijfsterrein en laat niet zomaar bezoekers toe. Het bedrijf vindt de ambassadeursfunctie van de molenaar echter ook belangrijk en wil graag de biotoop van de molen verbeteren met een extra groenbeheersplan.

Als je vroeg in de ochtend over het aanvoerweggetje naar de Barremolen rijdt springen de hazen opzij, lopen de ganzen verontwaardigd weg en staren op de molenwieken een paar aalscholvers in de verte. Je hebt een prachtig uitzicht op weilanden in het noordoosten met af en toe schapen en veel weidevogels. Regelmatig zoemt er aan de zuidkant een trein voorbij en zie je de passagiers omkijken. Vanachter het spoortalud kun je enigszins gedempt het verkeer op de N11 horen. Het is een paradijs van rust, maar wel een beetje eenzaam.

De molen staat op een bedrijfsterrein: sinds 1971 is de molen eigendom van de Heinekenbrouwerij in Zoeterwoude. De eigenaar doet zijn best voor molen en molenaar: een kamertje met een bloemetjesbehang en een gaskachel en een toilet met zeep en handdoek in de molen. De molenwerf wordt regelmatig gemaaid en het houtwerk in het maalcircuit is dit jaar vernieuwd (het wiekenkruis is aan groot onderhoud toe).

Huidige situatie en historie van de Barremolen

In de huidige situatie ligt de Barremolen in de Oude Groenendijkse of Barrepolder ten zuiden van de Oude Rijn. Dit is ten zuiden van de plek waar het oorspronkelijke riviersysteem van de Oude Rijn en de Weipoortsche Vliet samenkomen. De omgeving van de Barre-

molen is oorspronkelijk bepaald door de Oude Rijn. De oeverwallen waren tot de vroege Middeleeuwen de vestigingsplek voor de eerste bewoners van deze lage, natte streek. Vanaf de 11e eeuw vormde de rivier met zijn oeverwallen de ontginningsbasis voor de wij-

Foto Heineken Brouwerij

dere omgeving en werd er steeds meer langs de rivier gebouwd. Polders werden drooggelegd door sloten te graven en lage kades aan te leggen, die vaak haaks op de Oude Rijn werden georiënteerd. Door inklinking zijn de ingepolderde veengebieden lager komen te liggen dan de oeverwallen. Afwijkingen in de strakke verkavelingspatronen zijn vaak te herleiden tot de oorspronkelijke ligging van natuurlijke veenriviertjes. Op het huidige Heinekeneterrein zijn nog de restanten van kassteel Zwieten te herkennen. Het gebied werd lange tijd gebruikt als hooi- en weidegebied.

De Oude Groenendijksche en de Barrepolder sloegen het polderwater vroeger apart met een molen op de Rijn uit. Beide polders zijn zeer oud: de Oude Groenendijksche polder 133 ha groot was klaar in 1549 en de Barrepolder 252 ha groot in 1591. De twee polders bleven tot 1813 onafhankelijk van elkaar voortbestaan. Het Hoogheemraadschap van Rijnland

gaf op 2 augustus 1813 toestemming om beide polders "in bemaling en administratie te combineren". Beide polders werden daarna door de Barremolen bemalen.

Eind 1943 ging het wickenkruis verloren als gevolg van een breuk in de askop. Hier zit nog een spannend verhaal aan vast. Kees van Rijt vertelt, dat zijn vader (Nic van Rijt, de laatste molenaar op de Barremolen) de hele dag had gemalen met slecht weer en slechte lichamelijke gesteldheid. In de avond werd hij echter overvallen door een harde wind en de molen ging aan de haal. Kennelijk is toen één end zover naar achteren gedrukt, dat deze een betonnen kruipaal raakte. De askop brak en een van de roeden kwam terecht op de spoorbaan van Alphen naar Leiden. Meteen besloot hij om de roede weg te halen en hij kreeg hulp van de molenaar van de Rynenburgermolen te Hazerswoude, die ook dicht langs dezelfde spoorlijn stond. De Duitsers gebruikten deze spoorlijn om V1-raketten vanuit het Oosten naar de kuststreek te transporteren. En de kans was groot dat ze sabotage gingen vermoeden en represailles zouden gaan uitvoeren: aan het eind van de oorlog kon dat er hard aan toe gaan.

Eind jaren '50 was de molen zijn band met de polderbemaling definitief kwijtgeraakt: de spoorlijn lag er al en voor de N11 werden al plannen gemaakt. In 1958 werd de molen buiten bedrijf gesteld. Van het maalcircuit loopt (na een dam) noordwaarts nog de Zwetsloot, de oorspronkelijke voorboezem die uitkomt in de Rijn. In de tweede helft van de 20e eeuw is rond de molen een industrieel gebied ontstaan, waarvan het brouwerijterrein een onderdeel is.

De biotoop van de Barremolen

Het is vaak hollen of stilstaan als de molen in zijn werk staat en met het scheprad het water in het circuit rondpompt. De oorzaak hiervan is vooral windbelemmering: aan-

tasting van de biotoop. Vooral populieren aan de zuidwestkant van de molen langs de Weipoortsevlief (gemeente Zoeterwoude) en beplanting langs de spoorlijn (ProRail) en ten zuiden van het spoor (Zuid-Hollands Landschap) zitten de molen vaak in de weg. De brouwerij heeft zich gelukkig eerder ingespannen om bijvoorbeeld in overleg met ProRail die beplanting te verlagen. Toch lopen ook de belangen van eigenaar en molen niet altijd parallel vanuit het oogpunt van bedrijfsvoering. Toen de brouwerij in 1973 het bedrijf had verplaatst van Rotterdam Crooswijk naar Zoeterwoude, stonden procesvoering, ruimte en logistiek vóór. En wat moet je dan met zo'n houten gevaarte uit 1661? Gegeven de staat van verval waarin veel molens in die tijd verkeerden, mogen we het bedrijf echter dankbaar zijn, dat de Barremolen er in 2014 nog zo mooi bijstaat. Wat toen wellicht meehielp, is dat de heer Heineken het wel aardig vond om met zakenrelaties af en toe op de molen een biertje te drinken.

De Heineken Brouwerij Zoeterwoude wil graag klimaatneutraal worden en heeft nu een vergunning om op het eigen terrein 4 windturbines te bouwen. Daarmee kan het bedrijf naar verwachting meer dan 40% van de behoefte aan elektriciteit duurzaam invullen. De turbines krijgen een "vlucht" van 40 meter met een bovenas op 85 meter hoogte. De Barremolen zal als grondzeiler met een vlucht van 24.30 m bij deze giganten qua afmeting in het niet gaan vallen. Het is de verwachting, dat juist door dit hoogteverschil de molen niet veel last zal krijgen van turbulentie. Tenzij de wind uit het westen waait en turbines en molen in één lijn komen te liggen. De brouwerij gaat nog een stapje verder en wijst op een aanvullende bepaling in de verleende omgevingsvergunning. Om de Barre Molen in de nieuwe situatie qua aanzicht meer tot haar recht te laten komen heeft de provincie Zuid-Holland in de vergunning (volgens de brouwerij) een verplichting opgenomen om een groenbeheerplan voor de molenbiotoop op te stellen. Dit plan moet maatregelen omvatten op gebied van windvang en zichtbaarheid van de Barre Molen.

Daarmee is de toekomst van de oude molen direct verbonden met de toekomst van de moderne evenknieën.

De ambassadeursfunctie van de molenaar kan beter

Over de ambassadeursfunctie merkt het Gilde onder meer het volgende op: "(-) Als mensen niet weten hoe de molen werkt, welke eisen aan de omgeving van een molen gesteld worden en hoe we gezamenlijk de molen kunnen behouden en ervan kunnen genieten, is men ook minder geneigd om er rekening mee te houden. Daarnaast is ook de gemeente een belangrijke gesprekspartner. De gemeente beslist over de bouw- en aanlegvergunningen voor gebouwen en beplantingen. Als zij de molen en haar vrijwilligers kent, dan houdt zij daar meer rekening mee. Zij kan in een vroeg stadium contact opnemen met de molenvrijwilligers om samen een oplossing te bedenken."

De ambassadeursfunctie van de vrijwillige molenaar op de Barremolen is ten opzichte van deze schets ingeperkt. Dit kan in de huidige situatie ook moeilijk anders. Veiligheid is op het bedrijfsterrein uiteraard belangrijk. De molenaar krijgt een bedrijfspasje uitgereikt na het halen van een periodiek veiligheids-examen. Je mag niet zomaar iemand anders meenemen. Ze moeten er bij de bedrijfspoort niet aan denken, dat er bijvoorbeeld op een molendag drommen mensen en kinderen over het terrein lopen tussen al die opleggers met bier door. Het overleg tussen de eigenaar en de molenaar gaat over het onderhoud van de molen, overleg tussen het bedrijf en de

gemeente ligt op een ander niveau. Volgens de brouwerij zou de bouw van de moderne turbines de ambassadeursfunctie ook kunnen versterken: "want het is toch prachtig dat in deze tijd de moderne turbines met moderne techniek de functie van dienstbaarheid van de Barre Molen aan de maatschappij weer oppakt en voortzet. Een mooie gelegenheid om het gebruik van de kracht van de wind in historisch perspectief te zien".

Techniek van de Barremolen

Toen de Oude Groenendijksche polder en de Barrepolder werden samengevoegd moest na 1813 de capaciteit van de molen worden uitgebreid. Wanneer dit werd uitgevoerd is niet bekend: de diameter van het scheprad werd vergroot, de wateras werd naar beneden verplaatst en de wachtdeur werd vooruit verplaatst in de voorwaterloop. Over de historie van de molen en de molentechniek is verder veel te vinden op de site van de database. Enkele aardige details kunnen we hier echter toevoegen dankzij de kennis en ervaring van molenmaker Teun Waltman, die al jaren op de Barremolen heeft gedraaid. Zo heeft het wiekenkruis een relatief diepe zeeg. De molen loopt snel aan: zelfs bij een zomerwindje dat net een bloemetjesjurk kan optillen. Maar het geeft ook snel zeils slag bij wat straffere, koude winden. De diepe zeeg heeft ook als gevolg, dat het wiekenkruis zelf ook flink wat luchtweerstand opwekt. Bij een stevige wind en met de molen uit het werk maakt het niet veel uit of de molen opgezeild is of niet – hij loopt niet harder dan ongeveer 80 enden.

Het tweede dat opvalt, is het bovenwiel dat vrijwel geluidloos in de bovenschijf aangrijpt. Je gelooft nauwelijks wat je (alléén maar) ziet. Noem het een toevalstreffer of voor een deel slijtage, maar het is werkelijk prachtig om te zien en nauwelijks te horen hoe 47 kammen in 27 staven slaan. Het is een waar genoegen om onder toezicht van Teun Waltman de Barremolen te mogen draaien. En je gaandeweg de vaardigheden van een vrijwillig molenaar eigen te maken. Mijn dank gaat uit naar Nico Hanemaaijer van de Heineken brouwerij en naar Teun Waltman voor commentaar op de tekst.

Jaap ten Broek

De historische gegevens komen uit:

1. Teixeira de Mattos, Jhr. L.F., De waterkeeringen, waterschappen en polders van Zuid-Holland, Deel I, Algemene provinciale reglementen en Het vaste land, Afdeling I: Het hoogheemraadschap van Rijnland, Martinus Nijhoff, 's Gravenhage, 1906. Dit boek is geschreven in opdracht van de Staten van Zuid-Holland. Het boek is een goudmijn voor elke molenaar die meer wil weten over de geschiedenis van zijn Rijnlandse molen en polder.
2. Het milieueffectrapport Windpark Barrepolder (Heineken) van Pondera Consult, februari 2013. Zie ook: <http://www.odwh.nl/uitgelicht/actuele-vergunning/windpark-barre/>.

Teun Waltman loopt op de foto in het kruirad. Teun is al jaren de molenaar voor de Brouwerij. De foto is van Vijay Slager, <http://www.vijayphotography.nl/>

Houtkistjes

Tijdens de opleidingsraad van 1 november 2014 heeft Kees van den Heuvel, als voorzitter van de afdeling Houtzagersgilde, officieel het eerste kistje met houtmonsters overgedragen aan voorzitter van Het Gilde, Theun Vellinga. Hiermee is na lange tijd eindelijk de "Pot Oud" besteed.

De kistjes komen in bruikleen bij de huidige instructeurs, zodat zij hiervan bij de instructie gebruik kunnen maken.

Hierbij het overzicht van de molens die meegewerkt hebben aan de kistjes met de houtmonsters:

Populierenhout voor de kistjes - De Eenhoorn, Haarlem
 Kersen - Fram, Woltersum
 Thuja, esdoorn, abeel, azobe - Bolwerksmolen, Deventer
 Essen - De Ster, Utrecht
 Essen, iepen, haagbeuk, dennen - De Salamander, Leidschendam
 Grenen - Twickel
 Eiken, douglas, lariks, azijnhout - Agneta, Ruurlo

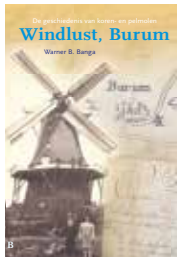
Op de foto is molen De Eenhoorn te Haarlem te zien, een van de molens die hebben meegewerkt aan de houtkistjes (foto: Jos van Schooten).

Theun Vellinga (I) krijgt het 1e kistje overhandigd door Kees van den Heuvel (foto: Karel Ouendag)

Burum zonder molen...

Burum zonder molen is geen Burum. Sinds mensenheugenis en ver daarvoor staat er een molen in het vlakke en altijd winderige Noordoost-Friese landschap onderaan de (voormalige) Lauwerszee, nu het Lauwersmeer.

Bij de heropening van molen Windlust, op zaterdag 6 september 2014, is met trots het boek 'De geschiedenis van koren- en pelmolen Windlust, Burum' gepresenteerd.

Amateur molenhistoricus Warner Banga ging op zoek naar 'sinds mensenheugenis en ver daarvoor'. Dit heeft een uitzonderlijk goed gedocumenteerd overzicht opgeleverd van de historie van deze bijzondere molen, van vóór 1578 tot aan 2012, het jaar waarin Windlust voor de tweede keer door brand getroffen werd. Dit prachtige historische document is aangevuld met foto's en een beschrijving van de herstelwerkzaamheden 2012 - 2014.

U kunt een exemplaar bestellen door een email te sturen naar info@bornmeer.nl met uw adresgegevens en het aantal boeken dat u wenst te ontvangen.

Hardcover, 192 pagina's, prijs € 25,-

Mappen nodig

In het artikel over de lesbrieven in de Gildebrief van juni dit jaar gaf de auteur Joop Boekweit aan dat een A4 map in de huisstijl van het Gilde ontbreekt om de uitgewerkte lesbrieven te bewaren. Maar dat is niet waar! Je kunt deze mappen namelijk via de site van het Gilde bestellen bij Hub van Erve. Mocht je niet op de site kunnen, dan kan je in het Colofon van de Gildebrief de contactgegevens van Hub vinden en met hem contact opnemen om een lege map te bestellen. LET WEL! De verzendkosten zijn hoger dan de kosten van de mappen. In overleg met Hub kan je de mappen mee laten komen met mogelijke verzendingen naar het afdelingsbestuur, die je dan bij het betreffende afdelingsbestuur of op een contactavond van de afdeling kunt ophalen. Of je kunt Hub vragen de mappen mee te nemen naar de Algemene Ledenvergadering of de Molenaarsdag.

Deze rubriek vermeldt activiteiten van de vereniging, de afdelingen en de regio.

Hoewel de redactie begrip heeft voor het feit dat activiteiten vaak op korte termijn worden georganiseerd verzoeken wij iedereen rekening te houden met de verschijningsdata van de Gildebrief. Het is immers niet zinvol activiteiten te vermelden die al hebben plaats gevonden op de dag van verschijnen van de Gildebrief.

De Gildebrief verschijnt voorafgaand aan de jaarvergadering eind maart, eind juni, eind september en vlak voor Kerst.

U kunt ook even contact opnemen met de eindredacteur.

Tevens is het mogelijk berichten aan te leveren voor op de facebook pagina van Het Gilde.

'De Leeuw' onder de molens

'De Leeuw' in Aalsmeer is een korenmolen met een behoorlijke en bewogen historie. Hoe kan het ook anders als dorpsmolen. De molen staat sinds 1863 op haar huidige plaats in het winkelcentrum. In 2013 was het 150-jarige jubileum van De Leeuw op deze locatie aanleiding voor een feestweek rond de molen. Eén van de hoogtepunten van deze week was de presentatie van het boekje 'De Leeuw' onder de molens dat speciaal voor deze gelegenheid is uitgegeven.

Het boekje is geschreven door Chris Smit (toen nog leerling molenaar). Bij de aanvang van zijn opleiding is hij begonnen om zelf allerlei informatie te verzamelen over verschillende soorten molens. Dit heeft hij, tijdens zijn opleiding op 'De Leeuw', verdiept met de historie van deze molen. Onder redactie van Jan Ran is het uitgegroeid tot een prachtig, rijk geïllustreerd boekje. De eerste hoofdstukken geven een beeld van molens en molensoorten in het algemeen. Voor de ervaren molenaars niets nieuws. Maar doordat juist dit deel al is 'ontstaan' aan het begin van zijn opleiding geeft het een frisse 'lekenblik' op de Hollandse molens. In hoofdstuk 3 wordt een beknopt overzicht gegeven van de verschillende molens die in de loop der tijd in Aalsmeer hebben gestaan. Van de in ieder geval twaalf bekende 'grote molens' beschreven in dit boekje staan er nu nog drie binnen de gemeentegrenzen. Hoofdstuk 4 is volledig gewijd aan de geschiedenis van De Leeuw zelf. In het laatste hoofdstuk wordt de molen, zolder voor zolder, minutieus beschreven.

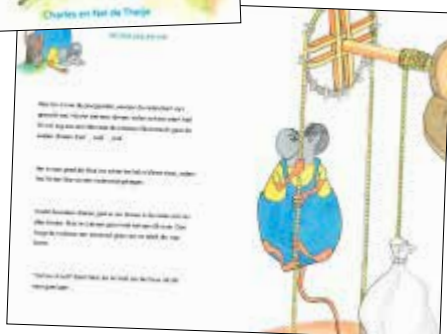
Het boekje telt 108 pagina's en is 'verlucht' met ruim honderd tekeningen, kaarten, foto's uit de oude doos en vele prachtige kleurenopnamen (al dan niet speciaal voor deze uitgave gemaakt). Doordat het boekje in zijn opzet met een redelijke 'lekenbril' is samengesteld heeft het voor iedereen wat te bieden. Voor de ervaren molenaar is het een prachtige beschrijving van een dorpsmolen met haar geschiedenis terwijl het voor de molenleek een begrijpbare en aansprekende introductie in onze wereld vormt. Het door de burgemeester van Aalsmeer als 'beschermvrouw' van de molen ondertekende

voorwoord onderschrijft het belang van 'De Leeuw' in de lokale gemeenschap.

'De Leeuw' onder de molens is te bestellen bij mevrouw Truus Hol, e-mail adres m.hol@quicknet.nl

De kosten zijn € 13.50 inclusief verzendkosten. Na ontvangst van dit bedrag op bankrekening NL91RAB00300121946 t.n.v. Stichting Korenmolen De Leeuw te Aalsmeer wordt het boekje toegezonden. Uiteraard is het ook in de molen te koop: Zijdsstraat 28 te Aalsmeer. Openingstijden: dinsdag 13.00-16.30 uur en zaterdag 13.00-16.00 uur.

Muis Jan op de molen

Zoals een muis wordt aangetrokken door wat graankorrels, zo worden kinderen en grote mensen aangetrokken door een molen. Dat overkwam ook Charles die molenaar werd op Holten's molen in Deurne en Nel die er af en toe in het winkeltje werkt. Samen hebben ze 65 jaar ervaring in het onderwijs en dus met verhalen vertellen.

Bij Charles ontstond het idee om een verhaal te tekenen van een muis op bezoek in de molen. Een verhaal voor kinderen, waarin tegelijkertijd voor jong en oud de werking van de molen zichtbaar wordt. Nel werkte het verhaal verder uit. In Jan Vriendts vonden ze een geweldige vormgever. En zo ontstond het prentenboek "Muis Jan op de molen".

ISBN: 978-90-822466-0-5
Oplage eerste druk: 800

Formaat: 210-280 mm
Omvang: 36 pagina's, full colour
Afwerking: genaaid gebonden, gelamineerd.
Het is inmiddels in eigen beheer gedrukt en werd op 31 augustus gepresenteerd op Holten's Molen Het is daar verkrijgbaar en ook op andere plekken in Deurne en Helmond. Verder ook via: muisjan@kpnmail.nl.

Voor particulieren is de prijs € 12,50 exclusief verzendkosten.

Voor wederverkoop op een molen is er de inkoopprijs € 8,- exclusief de verzendkosten.

Wij zijn er trots op en hopen zo veel kinderen te laten genieten van een avontuur in een molen.

Nel en Charles de Theije,
Randweg 22, 5754 RL Deurne,
telefoon 0493 322348

Groot Rotterdams molenboek Deel 1 en 2

Signalement: Groot Rotterdams molenboek Deel 1 en 2, Uitgeverij Voet, Capelle a/d IJssel, mei 2012 (www.uitgeverijvoet.nl, arnoudvoet@online.nl).

Het Groot Rotterdams molenboek bevat beschrijvingen van alle bekende Rotterdamse molens: standaardmolens, bedrijfsmolentjes, poldermolens, en stellingmolens aan de stadsrand. En interviews over de molens en hun bewoners. In en rond Rotterdam hebben vanaf de Middeleeuwen méér dan 200 windmolens gedraaid. De uitgave bestaat uit 2 delen – ruwweg: deel 1 gaat over het centrum en Overschie en deel 2 over Noordoost, Zuid en West. Je maakt zo 2 rondgangen mee; telkens vanaf het Hofplein. De illustrering is indrukwekkend met mooie kaarten en veel foto's. Gepresenteerd in 2 fraai gebonden boeken.

Het is niet eenvoudig om van een dergelijk inventarisatie verder een algemene indruk te geven. Op het eerste gezicht is het een breed palet van molentypen. Er waren veel eigenaren met verschillende productiedoelen, veel molenbouwers en een ingewikkelde stedelijke molenbiotoop. Met bewondering lees je over al die prachtige machines en dat roept bijvoorbeeld de vraag op of er een gezamenlijke aanpak was. In hoeverre heeft men toen al op elkaar gelet bij het kiezen van het juiste molenontwerp?

Uit alle mooie verhalen in dit boek pakken we er eentje uit: dat over de acht boezemmolens (deel 2, nrs. 208-215 op p16). Al deze molens werden binnen 16 maanden opgeleverd. Dat is een opmerkelijke prestatie, als we in aanmerking nemen dat voor de (her-)bouw van een molen tegenwoordig met 4 molenmakers een doorlooptijd van bijna een jaar wordt geraamd. Het werk omvatte (en dan acht keer): fundering aanleggen, minstens 6 houtsoorten in voldoende hoeveelheid aanvoeren, bewerking van al het hout met gereedschap van toen, montage van de molens en inrichting van woonruimte voor de molenaar en gezin. En dat alles door ongeveer 6 aparte bedrijven onder leiding van waarschijnlijk één coördinerend molenmaker. Waarschijnlijk zijn per molen 15 mensen in de weer geweest.

Er was genoeg werkracht, maar het kostte vergeleken met nu ook veel tijd. We gaan even voorbij aan alle elektronica en hydraulische apparatuur van nu en staan even stil bij de avegaar. In plaats van de moderne boormachine werden gaten geboord met de avegaar (een T-vormige boor met aan het lange eind de boor) die met beide armen moest worden rondgedraaid. De avegaar had een spoed van 20 cm en dat betekende dat na elke 10 cm boren de boor omhoog moest worden getrokken om het uitgeboorde hout te lossen. Vierkante kamgaten moesten daarna nog met de hand worden

uitgebeiteld – nu gaat dat met een kettingfrees. De informatie die is verzameld in het Groot Rotterdams molenboek is gedeeltelijk ook te vinden op de database van verdwenen en bestaande molens. We mogen aannemen dat het spitwerk voor boek en database door diverse mensen is uitgevoerd. Boek en database vervullen twee verschillende functies: je wilt òf een snelle zoekmachine òf jezelf al dromend verplaatsen in de werkelijkheid van toen. Ze vullen elkaar aan en de een is nog fraaier dan de andere.

De boeken zijn te bestellen bij Donner of sommige andere Rotterdamse boekhandels. Maar ook bij uitgeverij Voet, Dorpsstraat 158, 2903 LB Capelle aan den IJssel, www.uitgeverijvoet.nl of via uitgeverijvoet@online.nl. De boeken kosten € 27,90 per stuk en in geval van opsturen 5 euro extra.

Jaap ten Broek en Teun Waltman

Groninger molenkaart...

Zaterdag 27 september organiseerde het Groninger Molenhuis de jaarlijkse erfgoeddag/molen- vriendendag. Ditmaal bij molen Eben Haezer te Enumatil.

Tijdens dit weekend vond tegelijk het wandelevenement 'Tocht om de Noord' plaats met als thema: Beleef de ziel van de Groningermolens. Op allerlei manieren werden molens tot een beleving gemaakt. Verdwenen molens kwamen weer in beeld, bestaande molens deden hun deuren open en soms liep de route dwars door de molen heen.

Op deze zaterdag werd de vernieuwde Groninger Molenkaart gepresenteerd. Het eerste exemplaar werd aan de jongste molenaars van de provincie Groningen uitgereikt. Dit zijn Matthijs (9) en Steven (7) Berghuis. Zij zijn elke zaterdag op molen Wilhelmina in Noorderhoogebrug te vinden en groeien op naast molen Koningslaagte te Zuidwolde. Twee molenaars in de dop dus. In hun overall en op klompen, zoals ze ook wekelijks op de Wilhelmina te vinden zijn waren zij naar Enumatil gekomen.

Daar kregen ze als eerste beide een exemplaar van de kaart uitgereikt, waar ze dan ook best trots op waren.

Verhalen van Overijsselse Molens

In de afgelopen periode 2013/2014 is het project "Verhalen van Overijsselse molens" afgerond. Met dit project konden 25 molens gebruikmaken van een extra provinciale subsidie bovenop de rijkssubsidie. Door deze onderhoudsimpuls werden de eigenaren gestimuleerd preventief onderhoud aan hun molen te plegen. Dus niet wachten tot het niet anders meer kan, maar voorkomen dat het zo ver komt. Die onderhoudsimpuls is gebaseerd op een zogenaamde 'nulmeting' door de Monumentenwacht en een bijdrage van 20 % in de onderhoudskosten tot een maximum van € 2000 gevolgd door een opleveringsinspectie van de Monumentenwacht.

Om het publieksbereik te vergroten is een korte film gemaakt en zijn voor enkele molens folders uitgegeven. Ook werden open dagen georganiseerd. Binnen het project hebben zich de Monumentenwacht Overijssel en Flevoland, Stichting De Overijsselse Molen en het Gilde van Vrijwillige Molenaars verenigd. De Monumentenwacht nam de projectaanvraag, nulmetingen, opleveringsinspecties, subsidieverstrekking en het maken van een korte film voor zijn rekening. Het Gilde van Vrijwillige Molenaars en Stichting De Overijsselse Molen verzorgden de open dagen en het maken van de fraaie folders. De korte film gemaakt door Ricky Belt kan bekeken worden via http://www.youtube.com/watch?feature=player_detailpage&v=JvoPzP178S8

Gerald Getkate
Monumentenwacht Overijssel Flevoland

Op de foto staat Ricky Belt als cameraman/afstudeeropdracht van zijn schoolopleiding.

De foto is genomen op de pelmolen Ter Horst in Rijssen. Molenmaker Roald Hans is hier de schaliën aan het vervangen.

Reactie

Ik reageer op de laatste Gildebrief, maar niet op het voorwerp, dat ik ook niet kan thuisbrengen. Wél op de tekst over de pelsteen. Er staat dat die steen gebruikt werd voor de bloemproductie, dat klopt. Maar die vond wel degelijk in de molen plaats. Het te malen graan werd eerst met de pelsteen "gepunt" (ontdaan van de uiteinden van de korrel), waarin aan één kant onder meer de kiem van de nieuwe plant zit. Die kiem bevat vet, dat ranzig kan worden en daarmee de houdbaarheid van de bloem negatief beïnvloeden. Verwijderen was dus een voordeel. Een ander voordeel was dat aan de korrel aanhangend stof goeddeels werd verwijderd. Daarna werd het graan gewoon op de stenen gemalen en daarna gebuild.

Deze bewerking kwam op meer stedelijke korenmolens in Zuid-Holland voor, onder meer in Rotterdam.

Met vriendelijke groet,

Yolt IJzerman

Rijksmonumenten nu goed herkenbaar

Op 11 september 2014 heeft minister van Cultuur Jet Bussemaker het nieuwe monumentenbord onthuld bij de Ridderzaal in Den Haag, het eerste Rijksmonument waar het bord de gevel siert. In de komende tijd voorziet het Rijk de 1800 rijksmonumenten die het zelf beheert van het wit-oranje bordje, met daarop de tekst 'Rijksmonument'. De eigenaren van de overige 60.000 rijksmonumenten waaronder bijna alle molens, kunnen er een bij de ANWB aanschaffen. Voor de productie en distributie is de Rijksdienst daar een samenwerking mee aangegaan. Gemeenten en eigenaren van monumenten kunnen de nieuwe borden bestellen via het aanvraagformulier op www.anwb.nl/themas/monumentenbord. Beschikbaar in de formaten: 5 x 7cm, 10 x 15cm en 14 x 21cm. In maximal 24 tekens kunnen de eigenaren er nog een korte beschrijving van hun monument op aan laten brengen, zoals 'Poldermolen uit 1627'. Het oude bekende blauw-witte schildje geeft echter niet aan dat het gebouw een rijksmonument is. Het internationaal ingevoerde teken is in 1954 in het leven geroepen door de Verenigde Naties. Gebouwen met dit schildje nemen een prominente plaats in in het culturele erfgoed van een volk. In tijden van oorlog dienen militairen de gebouwen met een blauw-wit schildje te ontzien. Met het nieuwe wit-oranje plaatje kunnen alle 61.772 rijksmonumenten van Nederland als zodanig herkend worden.

In de rouw (1)

Op 15 november 2014 is de vrijwillig molenaar Aat Hellings overleden. Eind 1970 begon hij met de opleiding op de korenmolens in Schoorl. Na zijn verhuizing naar Bennekom heeft hij op molen De Hoop in Giesbeek zijn examen gedaan. Examinator Joop Mallisse wees hem op de mogelijkheid om molenaar te worden op de Torenmolens De Zwaan in Lienden, in de Betuwe. Hij is daar gebleven tot de grote restauratie in 1990. Daarna is hij als vrijwillig molenaar op de zaterdag tot 1995 actief geweest op de Doesburgermolen in Ede en op de donderdag op Molen De Hoop in Garderen tot 2009. In de beginjaren wist hij op de jaarlijkse Gildevergaderingen in Hotel Haarhuis te Arnhem altijd moeilijke vragen te stellen of opmerkingen te maken. Begin 2013 werd het lopen steeds moeilijker en na een valpartij werd hij in mei 2014 opgenomen in een zorginstelling in Wageningen waar op 93-jarige leeftijd heel rustig is overleden.

Bert de Lange, Bennekom

In de rouw (2)

Op 29 november 2014 overleed Willem van der Pouw Kraan op 99-jarige leeftijd. Van 1945 tot 1979 heeft hij de Lijkermolen nr. 1 bemalen.

De **Stichting Werelderfgoed Kinderdijk** beheert en onderhoudt de 19 molens van het Kinderdijkse molencomplex. Wij ontvangen jaarlijks 400.000 toeristen, waarvan ongeveer 190.000 betalende gasten. In 2015 verwachten wij ongeveer 900 cruiseschepen aan onze steigers te mogen verwelkomen. Op het terrein zijn inmiddels 170 vrijwilligers werkzaam zijn als gids, host, kassamedewerker, klusser, schipper etc. Bij de Stichting zijn op dit moment 17 medewerkers in dienst.

Vanwege verdere uitbreiding van onze werkzaamheden ontstaat per 1 februari 2015 de volgende fulltime vacature:

MOLENAAR MUSEUMMOLEN (M/V)

De molenaar geeft bezoekers uitleg in woord en gebaar over het vak en het leven van een molenaar op en rond een poldermolen. Daarnaast verbetert de molenaar de beleving van bezoekers, door het draaien van de molen en het demonstreren van de werking ervan. Hiermee vervult de molenaar tevens een belangrijke rol op het gebied van educatie.

Kijk op onze website www.kinderdijk.nl voor verdere details en een uitgebreide functie-omschrijving.

Wij zien uw sollicitatie graag tegemoet!

Stichting Werelderfgoed Kinderdijk

Overwaard 2

2961 AT Kinderdijk

T: 0031 (0)78-6912830

W: www.kinderdijk.nl

Kinderdijk

©2014 Het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

Niets uit deze uitgave mag worden vervaelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronische gegevens-verwerking of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

WORD MOLENAAR!

Door hun geringe opvoerhoogte -zo'n veertig centimeter- kregen de strijkmolens van de Verenigde Raaksmaats- en Nidderperkoggenboezem hun naam. Ze streken het water letterlijk van de ene boezem naar de andere. Rond 1627 zorgde een ruzie tussen de Heeren van de polder Heerhuygenwaert en de polderbesturen van de overige polders die op de Verenigde Raaksmaats- en Nidderperkoggenboezem uitmaalden, voor de bouw van deze statige binnenkruiers. Het droogmaken van de nieuwe polder, de Heerhugowaard, zou te veel blijken voor de relatief kleine boezem, met grote overstromingen tot gevolg. De strijkmolens zouden gebouwd worden om het overtollige water via de veel grotere Schermerboezem uiteindelijk af te voeren richting Zuiderzee. Zo'n vierhonderd jaar later is één van deze strijkmolens het toneel van een scène uit het dagelijks leven van molenaarsfamilie Kreuning. Vader Tom (51) kijkt streng toe hoe ik, zijn zoon Jippe (21) de zeilen voorleg. Tom is wel veeleisend, het moet natuurlijk wel soepel ogen op de foto voor de omslag van de Gildebrief. Na lang poseren was het uiteindelijk zoals molenaarsvrouw en -fotografe Joan (52, niet op de foto) het voor ogen had. De nood was hoog, zo stelde Tom, tevens hoofdredacteur van uw favoriete molenblad. Het moest ook snel gebeuren, de Gildebrief zou anders zonder omslag zitten! Tom, al ruim twintig jaar een bevlogen molenaar, ziet zijn gezinsleven graag geheel beheerst door molens. Naast zijn bezigheden als Gilde bestuurslid en Gildebrief hoofdredacteur is hij verloskundig arts en is hij graag te vinden in zijn moestuin of bij zijn vijf kippen. Zijn zoon Jippe, die als acht-jarige voor zijn eerste molenklusje de spitjzers aan het vastdraaien was bovenin een wiek, slaagde op zijn achttiende voor het examen. Als hij niet de Amsterdamse student uithangt is hij met enige regelmaat in actie te zien op krijtmolen d'Admiraal in Amsterdam-Buiksloot. Moeder Joan wil er allemaal niets mee te maken hebben maar was wel bereid dit alles op de foto te zetten. Zo'n molen zorgt wel voor een dynamisch gezinsleven.

Dynamiek is belangrijk in molenland. Ruige luchten, straffe vlagen en zwaaiende wieken, maar ook de hoognodige verjonging die nodig is bij het Gilde zal voor veel verandering zorgen. Het is zeker dat de Nederlandse molens en hun molenaars een spannende toekomst tegemoet gaan. Nieuwe toepassingen en bestemmingen zullen worden gevonden voor de oude molens. Als jonge molenaar kijk ik dan ook uit naar wat de toekomst ons zal brengen. Duidelijk is wel dat er geen eenduidige toekomstige bestemming zal zijn voor alle Nederlandse molens. De vergrijzing is immers een feit, en de angst dat honderden jaren verzamelde kennis, ervaring en vaardigheden verloren zal gaan is niet ongegrond. Ik hoop daarom van harte dat oude molenaars zich nog veel meer zullen openstellen en zich zullen inzetten voor de overdracht van hun kennis en ervaringen aan de jonge generatie. We hebben de jeugd al, nu nog de toekomst. Ik wil u allen op het hart drukken door te gaan met het betrekken van jongeren bij uw molen. Alleen zo, en ik heb er goede hoop in, kan het ambacht molenaar blijven voortbestaan.

Jippe Kreuning

Geef een eigen draai aan de molen!

Word molenaar!

